

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds-
och växtproduktionsvetenskap

Evigt liv eller nytt? Landscape governance för en långsiktig förvaltning av Sankt Lars gravplats

Eternal life or a new beginning? Landscape governance for a sustainable management of the cemetery of Sankt Lars

Sara Saleh

Evigt liv eller nytt? Landscape governance för en långsiktig förvaltning av Sankt Lars gravplats

Eternal life or a new beginning? Landscape governance for a sustainable management of the cemetery of Sankt Lars

Sara Saleh

Handledare: Thomas Randrup, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Matilda Alfengård, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur

Kursansvarig inst.: Institutionen för Landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Kurskod: EX0845

Ämne: Landskapsarkitektur

Program: Landskapsarkitektprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2019

Omslagsbild: Sara Saleh

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Sankt Lars, gravplats, förvaltning, governance, autoetnografi, kulturarv, styrning, Lund, Staffanstorp, korrektionsanstalt

Sammandrag

Sankt Lars sjukhusområde i Lund kopplar samman ett historiskt arv av korrekptionsanstalter och en tidigt modernistisk syn på grönskans välgörande egenskaper med en samtida stadsutvecklingsvurm. Sankt Lars gravplats befinner sig i skärningspunkten mellan olika intressenter, offentliga såväl som privata, med en bristfällig förvaltningsgrad som konsekvens. Med governance-teorier och en autoetnografisk rumsanalys utvecklas en platsspecifik modell för combined governance och management of urban open space. Studien visar att combined governance och management är ett effektivt verktyg för att utreda ansvarsområden för komplexa landskap, samt att autoetnografi kan integreras i denna modell för att definiera skilda aktörers ansvarsroller i förhållande till olika landskapskvaliteter. En styrningsstrategi är relevant för att bestämma om Sankt Lars gravplats kan förvaltas och tas om hand en tid framöver, och på så vis bevara den atmosfär av evighet som är specifik för kyrkogårdar, kulturarv och platser rika på minnen, eller om platsen snarare bör omvandlas och utvecklas för att inkorporera andra funktioner, och ett nytt liv.

Abstract

Sankt Lars hospital park in Lund connects a historical heritage of correction units and an early modernist comprehension of the health-improving qualities of natural environments, with a contemporary urban planning discourse. Sankt Lars cemetery lies in the line between different stakeholders, public as well as private, with a low maintenance level as a result. Using governance theories and an autoethnographic space analysis, a place-specific model for combined governance and management of urban open space can be produced. The study concludes that combined governance and management is an effective tool in deciphering responsibilities in complex landscapes, and that autoethnography can further be integrated in this model in order to define different actors' responsibilities in relation to different landscape qualities. A governance strategy is relevant in deciding on whether the cemetery of Sankt Lars can be maintained and taken care of in the time coming, thereby giving it the eternal atmosphere specific to churchyards, cultural heritage and other places dense in memory, or if it should be replaced or redeveloped to incorporate other, and new, functions.

Innehållsförteckning

Förord	2
Inledning	3
Bakgrund	3
Gravplatsen	3
Sjukhusområdets historia	5
Disposition	9
Teori	9
Governance	9
Landscape governance	11
Öppna, urbana landskap i praktiken	12
Behov av nya modeller	14
Autoetnografi och walking	18
Frågeställning	19
Mål och syfte	19
Metod och material	19
Sankt Lars gravplats	21
Landskapet	21
Organisation och Intressenter	30
Ägandeförhållanden	30
Svenska kyrkans frånvaro	30
Jordbruksmark	31
Hälsans stig	32
Ny bebyggelse och exploatering	34
Spårväg – Hjärup och Flackarp	34
Staffanstorp och kommungränsen	34
Arkeologiska fynd och fornlämningar	34
Stakeholder-analys	35
Avslutande del	41
Framtida utmaningar	41
Diskussion: Förenad styrning för en långsiktig förvaltning?	42
Slutsats	46
Källförteckning	49

Förord

Höje å kom jag först i kontakt med under mitt första år som civilingenjörstudent i Ekosystemteknik vid LTH. Då var det i samband med ett designprojekt för hur vattendraget kunde konstrueras och utvecklas för att hantera föroreningar från dagvatten och jordbruksmarker i området. Den andra gången var det i samband med att jag läste den första projektkursen på Landskapsarkitektsprogrammet i Alnarp, 2014, och min årskull valde mellan olika platser i Lund. Jag drogs till att jobba med vattendraget eftersom denna typ av designstudier skulle fördjupa min förståelse ytterligare. Det var även här jag kom över Sankt Lars-området och, trots sin avskildhet och frånkoppling, gravplatsen. Som en del av mina kandidatstudier i Landskapsarkitektur har jag därför valt att gå vidare med denna fråga. Här har dock gravplatsen fått utgöra en viktigare beståndsdel, även om Höje å på många sätt utgör förutsättningen för att gravplatsen är belägen där den är och området idag är aktuellt för många olika intressenter, och därför särskilt relevant i en governance-kontext. I mitt arbete har jag förutom en fördjupad insikt i governance även intresserat mig för den svenska sinnessjukvården och korrektionsanstalten i stort, eftersom dessa varit formativa för Sveriges moderna utveckling.

Inledning

Bakgrund

Gravplatsen

1879 öppnades Lunds Hospital, som ett halvt decennium senare fick namnet St. Lars sjukhus. Till en början begravdes det psykiatriska sjukhusets bortgångna patienter på Lunds kyrkogårdar, men efter protester byggdes St. Lars gravplats (Gustafsson & Oldbring 2018).

Den 11:e december 1895 blev 21-åriga Jenny Maria Ringström från Norrköping begravnen här (Gustafsson & Oldbring 2018). Efter henne följde drygt 2000 begravningar, den sista 1951. Sjukhuset byggdes långt utanför Lund, och gravplatsen placerades så långt ifrån sjukhusanläggningen som möjligt inom ramen för sjukhusets ägor.

Idag är avstånden relativt sett kortare, vilket kan ses i figur 1 som visar på Lunds storlek 1910-1915, i förhållande till stadens storlek idag, se figur 2. Lund har vuxit, likaså Staffanstorps kommun som gränsar till Lund där St. Lars gravplats ligger, vilket framgår i figur 2. Städerna brer ut sig och det sker delvis en förtätning. I dagsläget utgör St. Lars sjukhusområde en mycket lukrativ mark för exploatering, med närheten till Höje å, Lunds enda och ett mycket rekreativt vattendrag (Kuprijanko 2018). Sankt Lars gravplats ligger i Lunds kommun men gränsar till Staffanstorps kommun söderut. Trots avståndens relativa minskning utgör St. Lars sjukhusområde än idag en särskild oas skild från Lunds stadsliv. Det är en plats som sjuder av grönska och rekreativa möjligheter – promenadstigar och hagar, parklika miljöer med gamla jättar till träd och närhet till öppet vatten. Området utgör ett viktigt komplement till den hårdgjorda stad med smågator och tät bebyggelse byggd utifrån en medeltida stadsstruktur som centrala Lund annars utgör.

Järnvägsstation Hjärup på södra stambanan är en viktig länk mellan St. Lars och resten av regionen (Länsstyrelsen Skåne 2019). Den ligger en kvart bort med cykel, lika långt som det är till Lund Centralstation. Gravplatsen ligger även mitt emellan stambanan och en tillkommande spårväg. Det nya spårvägsbygget i Lund är indelat i tre etapper, där den första, mellan Lund C och ESS (European Spallation Source), en av Sveriges största forskningsanläggningar tillsammans med MAX IV som är världens ljusstarkaste synkrotronljusanläggningar, snart är färdigställd (Trafikverket 2019). Etapp 2 utgörs av en sträcka österut, mot Dalby, och etapp 3 kopplar samman Staffanstorp i söder med Lund. I och med denna tredje etapp blir området där St. Lars begravningsplats är beläget oerhört intressant som stadsutvecklingsområde.

St. Lars gravplats ligger invid Flackarps mölla, som i sin tur ligger i det lilla samhället

Figur 2 – Kommungräns mellan Staffanstorp och Lund. Dalby är en del av Lunds kommun. Utmarkerat är Sankt Lars sjukhusområde. Grundkarta Lantmäteriets fastighetskarta © Lantmäteriet. Eget tillägg i rosa. (Lantmäteriet 2015)

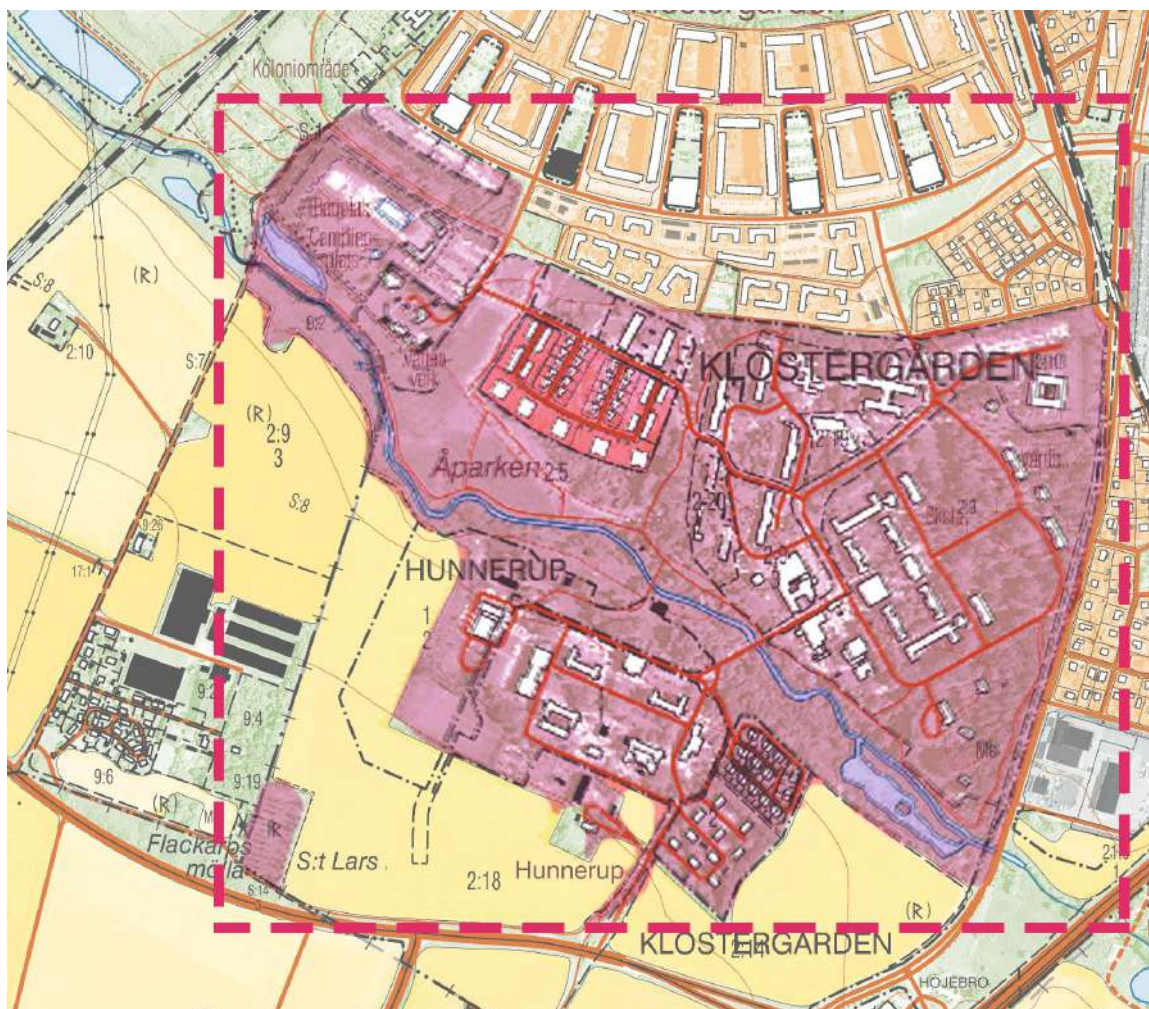
Bevaringskommittén, ett utskott i Byggnadsnämnden (Gustafsson & Oldbring 2018).

Förvaltningen av och framtiden för S:t Lars gravplats är komplex och kräver en översiktlighet i tid och geografisk omfattning. En mängd olika aktörer har varit inblandade i förvaltningen av platsen, miljön är kulturhistoriskt värdefull på ett nationellt såväl som ett lokalt och regionalt plan, och har en religiös anknytning, samtidigt som den är belägen i nära anslutning till värdefull jordbruksmark och ett rekreativt område som utgör ett andningshål i en annars hårdgjord stad, och i gränsen mellan två kommuner som närmar sig varandra med spårvägsplaner och exploateringsambitioner (Kuprijanko 2018). Till sist utgör S:t Lars också, i sin grönskande uppenbarelse, en levande påminnelse om de oförrätter som vården utsatt samhällets svagaste för.

Sjukhusområdets historia

Mellan 1836 och 1900 byggdes fjorton hospital i Sverige, där det åttonde, Lunds Hospital, stod färdigt 1879 (Andersson 1990). Ekonomiska överväganden, men också behandlingsoptimistiska tankegångar sprungna ur franska revolutionen och de upplysningsideal om den mänskliga naturens begriplighet och formbarhet i relation till erfarenheter och miljö, utgjorde huvudsakliga motiv till varför riksdagen beslutade att bygga centralhospital för att bota de sinnessjuka, som skulle kunna återvända hem när de åter blev arbetsföra (Andersson 1990). Ordning var ledordet för hur behandlingen skulle komma att utformas, med en miljö avskild från staden, präglad av ljus, luft och omgivande grönska, och en livsföring som framförallt kom att handla om ett skapa struktur genom arbete (Andersson 1990).

Carl Stål, löjtnant och arkitekt, samt författare bakom Utkast till lärobok i

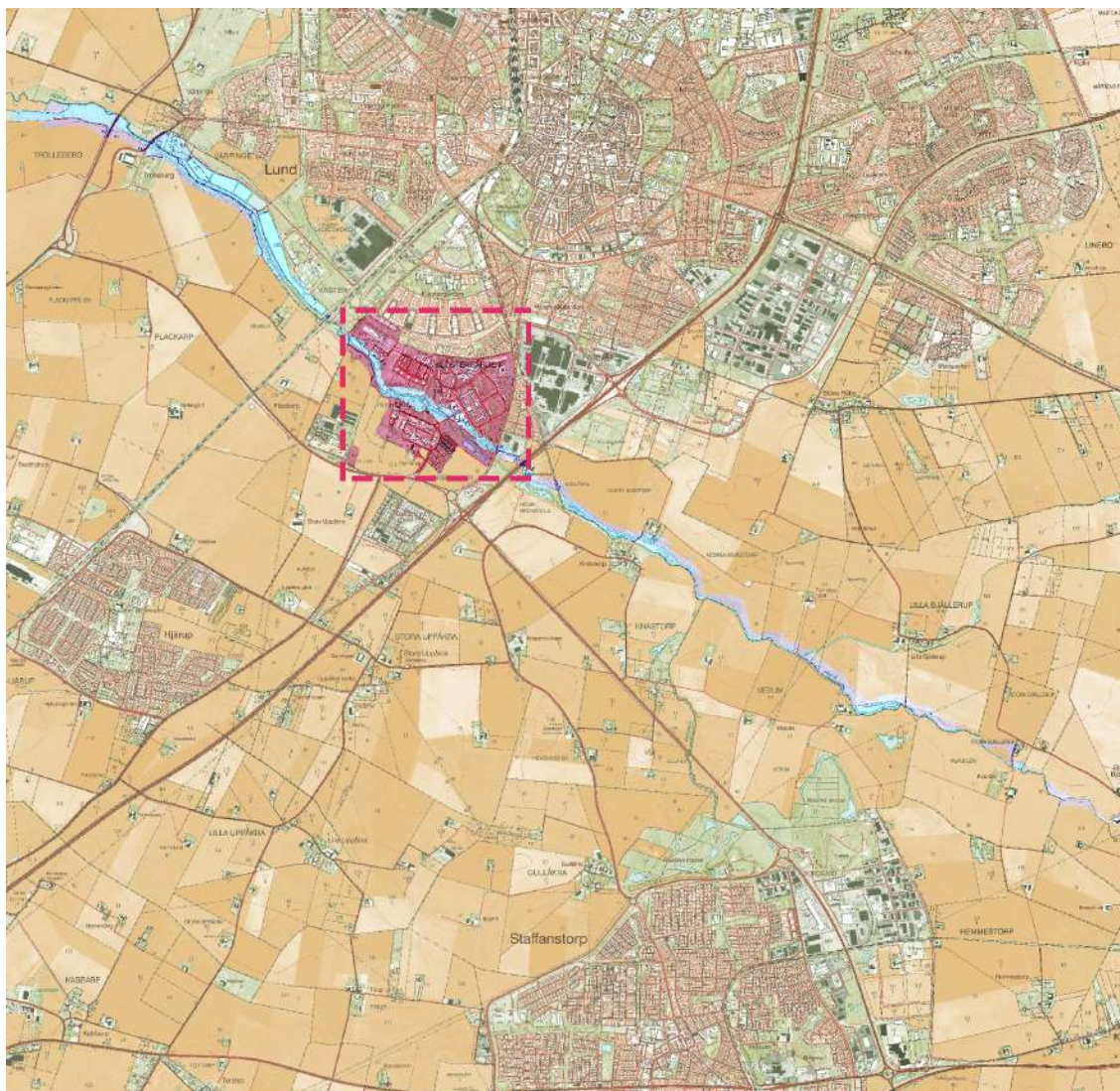
Figur 3 - Sankt Lars sjukhusområde markerat i rött. Grundkarta Lantmäteriets fastighetskarta © Lantmäteriet. Eget tillägg i rosa. (Lantmäteriet 2015)

byggnadskonsten från 1834, diskuterar arkitektens roll i behandlingen av de sinnessjuka:

”Man måste betänka, att en sådan byggnad är bestämd till lättnad för den lidande menskligheten, ett ändamål af största och ädlaste intresse. Man måste bemöda sig att gifwa byggnaden all den wärdighet, all den beqwämlighet, som den kan erhålla, på det fruktan för ett större elände än sjelfwa plågorna, icke måtte afskräcka de olycklige, som behofwet tvingar att här söka sin tillflykt.” (Stål citerad efter Åman, 1976 se Andersson 1990, s.174).

Den omgivande grönskan erhöles genom att en parkanläggning, med 37000 träd och buskar, anlades (Andersson 1990). Eftersom hospitalen skulle fungera som kuranstalter, och inte belastas av obotliga patienter, skulle de senare istället komma att förvaras i asyler (Andersson 1990). I Lund byggdes 1891 en ny sjukhusanläggning, Asylen, på andra sidan Höje å, det vill säga sydväst om, vilket framgår av figur 4 (Andersson 1990). Arkitekturen vittnade om den nya tidens ideal, som hade lämnat vårdoptimismen från seklets begynnelse bakom sig till förmån för en strängare, hierarkiskt stramare och på grund av överbelastning hårdare ideologisk gestaltning (Andersson 1990).

En skillnad mellan 1800-talets första hälft, präglad av psykologiskt och socialt inriktade idéströmningar, och den andra, som hade ett mer medicinskt inriktat perspektiv på psykisk sjukdom, var relationen till arbete (Andersson 1990). Arbete ansågs till

Figur 4 - Sydväst om Höje å, "på andra sidan", byggdes den nya sjukhusanläggningen Asylen. Grundkarta Lantmäteriets fastighetskarta © Lantmäteriet. Eget tillägg i rosa. (Lantmäteriet 2015)

en början vara en viktig del av behandlingen av patienter, ett sätt att skapa en återanpassning och social träning, men blev med tiden både en väsentlig ekonomisk faktor i sjukhusets budget, och en syssla som underlättade kontrollen av patienterna genom betoning på arbetsmoralen, anpassningen och disciplinen (Andersson 1990). På grund av detta fick därför patienterna sysselsätta sig med arbeten de hade eller skulle ha haft i sin vardag utanför hospitalet, vilket skapade en klassbaserad uppdelning där vissa fick sy och läsa under dagarna medan andra, från de lägre klasserna, jobbade med trädgårdsskötsel eller i kök (Andersson 1990). Samhället utanför lämnade sina spår även i Sankt Lars slutna värld:

"Efter invigningsdagen i juli 1879 blev hospitalet en sluten anstalt, fylld av liv, men avskärmad från livet utanför de låsta grindarna." (Andersson 1990, s.24)

Trots att personal och patienter kom från olika förhållanden fick de leva under i mångt och mycket liknande villkor på S:t Lars, och i tidningen Humanitet beskriver signaturen Farao tillvaron:

Arbetet för de anställda är tungt och slitsamt, med arbetsdagar som varar 14 timmar och som kräver att de anställda både bor på hospitalet och

underställer sig de regler om utgångsförbud under vissa tider som gäller för patienterna. Inte sällan blev den personal som frisk påbörjade sin tjänstgöring sjuk och svag några få år senare, och ibland insjuknade den även i tuberkulos. (Humanitet 1916 se Andersson 1990)

Intresset för arbete som terapi väcktes och återupprättades efter att skötaren Hans Truedsson gjorde en rundresa till olika anstalter i Tyskland 1928, där nya idéströmningar inom psykiatrin hade börjat få fäste (Andersson 1990). Samtidigt, 1929, fick sinnessjukhusen generiska sjukhusnamn för att minska de negativa konnotationerna begreppet hospital förknippades med, och Lunds hospital blev istället S:t Lars sjukhus (Andersson 1990).

I samband med namnbytet upplöstes också gränsdragningen mellan hospital och asyl, mellan botliga och kroniskt sjuka, obotliga, patienter, och även om sjukhusets organisering inte förändrades vad gäller uppdelning utifrån kön, besvärighetsgrad och klasstillhörighet, vilket fortsatte att gälla fram till 1958, baserades patientens placering på deras geografiska hemort snarare än botlighetsgrad och anstalterna fick heta Östra sjukhuset respektive Västra sjukhuset (Andersson 1990).

Behandlingar började visa på framsteg först på 20-talet, med behandling av feber, malaria, syfilitisk psykos, följt av bland annat behandling av kramp med cardiazol och elchocksbehandling på 30- och 40-talet, och sedan lobotomi (Andersson 1990). Den stora förändringen kom dock på 50-talet, med genombrottet för psykofarmaka 1954 på S:t Lars, som hädanefter skulle utgöra ett epokskifte som personalen talade om i termer av före och efter medicinerna (Andersson 1990).

Under 20-talet börjar patienter att skrivas ut (Andersson 1990). I Medicinalstyrelsens inspektionsberättelse från 1924 förklaras det att landstingen ger full ersättning till kommunerna för patienter som vårdas på hospital, och hälften så mycket för de som får vård på godkänd kommunal anstalt, varför det eventuellt inte skrevs ut lika många som det hade kunnat (Andersson 1990) :

”Man må ej undra på om de kommunala myndigheterna efter förmåga spjärna emot de sjukas utskrivning från hospitalet.”
(Medicinalstyrelsens inspektionsberättelse 1924 se Andersson 1990, s.35).

Hospitalets utveckling speglade förändringar i samhället i övrigt, och det var inte ovanligt att invånare kände ett lika stort förtroende för folkmedicin, som för faktiskt medicinsk vetenskap, vilket genomsyrade både patienternas och skötarnas inställning och förstärktes inte minst av att personalen saknade utbildning inom vårdområdet (Andersson 1990). I Hospitalet krockade dessa kulturer av det gamla bondesamhället med sina vidskepliga föreställningar å ena sidan, och det industrialiserande, borgerliga å andra (Andersson 1990). Den statliga sinnessjukvården genomsyrades av det senare, med en grund i en borgerlig tradition på uppsving, med begreppen ordning, regelmässighet, prydlighet och kontroll som markörer (Andersson 1990). Detta

var en tid av stora samhälleliga omdaningar och korrektionsanstalter, inte minst sinnessjukhus, kom att bli en viktig del av det välfärdssamhälle som byggdes upp.

Disposition

Detta arbete börjar med en bakgrund till den studerade platsen. Detta görs utifrån sjukhusområdets historia, för att sätta det i sin kulturkontext, och genom att belysa samtida befintliga eller potentiella konflikter kring området. Därefter öppnas teoridelen med en förklaring av governance – både ur ett historiskt perspektiv och också ett med fokus på samtida trender. Detta följs av en kort redogörelse för teorier bakom den autoetnografiska metoden som används för en analys av grönytan, av platsen för studien. Hur dessa används i arbetet beskrivs under metod och material-delen, som följer efter en redogörelse för arbetets frågeställning, mål och syfte.

Huvuddelen ger en utförligare beskrivning av ägandeförhållanden, och därefter en genomgång av alla de olika aktörer och situationer som påverkar Sankt Lars gravplats och som potentiellt har en avgörande roll för hur en framtida förvaltning kan se ut, det vill säga potentiella aktörer i governance-strukturer. Till detta görs en stakeholder-analys och applicering av modellen för förenad styrning och förvaltning av öppna, urbana landskap. Det är även i denna del den autoetnografiska studien redovisas, med fotografier och transkriberad text från ljudinspelningen under studiebesöken.

I den avslutande delen ger sig arbetet slutligen på frågan om utmaningen för platsens framtid, för att möjliggöra en diskussion om vilken roll förenad styrning och förvaltning av öppna, urbana landskap kan ha i utveckling och förvaltning av komplexa landskap.

Till sist rekommenderas det att läsa arbetet två-sidigt, med uppslag där vänster har jämna sidnummer och den högra sidan i uppslaget ojämna, eftersom det annars är lätt att missa en del av informationen i landskapssektionen. En vanlig dubbelsidig utskrift möjliggör detta.

Teori

Governance

Förvaltandet av landskapet har förändrats radikalt under de senaste femtio åren i takt med att de demokratiska spelreglerna har förändrats, enligt Bas Arts, Pieter Leroy & Jan van Tatenhove (Arts et al. 2006). I Sverige har det gått från ett statligt styre som pekar med hela handen i Folkhemmet och efterkrigstidens investeringar i samhällsbygget, till att civilsamhället och marknaden blivit en självklarhet i beslutsfattande kring hur våra städer byggs och utvecklas, enligt bland andra statsvetarna Jan Sundberg, Stefan Sjöblom & Ingemar Wörlund (Sundberg et

al. 2011). Detta sätter nya och förändrade krav på styrande och styrstrukturer. Om styrande tidigare har kunnat sammanfattas med det engelska begreppet government, regering eller styrande, talar vi sedan nittioalet i allt större utsträckning om governance, en term som bäst motsvaras av styrning. Begreppen governance och styrning kommer båda att användas i detta arbete. Governance syftar till relationen mellan medborgare och regering på olika nivåer och på vilka sätt beslut som påverkar samhället fattas och implementeras (Beall & Fox 2009). I samtida forskning ligger fokus på att utveckla institutionerna, de regler och ramverk som definierar interaktioner, antingen i formell form, exempelvis genom lagar, eller informellt, som sociala normer och beteenden (Beall & Fox 2009). I en generell bemärkelse syftar governance på de olika sätt som beslut som påverkar samhället tas och verkställs, det vill säga hur förhållandet mellan staten och medborgaren ser ut på olika nivåer (Beall & Fox 2009).

En förflyttning från den top down-styrning, i vilken beslutsfattandet är koncentrerat till en organisations styrelse eller motsvarande, med en strikt hierarkisk struktur, som government innebär, till en mer gräsrotsbaserad, governance-inriktad sådan har fördelar (Beall & Fox 2009). Det skapar ett större förtroende och en delaktighet bland invånare i de policybeslut som är nödvändiga för att samhället ska klara en utveckling mot en minskad resursförbrukning och en ökad social inkludering (Beall & Fox 2009).

I *Governing Sustainable Cities* frågar sig Bob Evans, Marko Joas, Susan Sundback och Kate Theobald vad kopplingen mellan government och governance är, och hur detta relaterar till policyprocesser inom hållbar utveckling (Evans et al. 2005). I städer och regioner runt om i Europa anses deltagandeprocesser vara en essentiell beståndsdel i en hållbar utveckling, och att en utveckling från top-down till en där deltagandeprocesser ges större utrymme, så kallad bottom up, främjar medvetenhet, gemensamt ansvarstagande och tolerans bland invånare (Evans et al. 2005).

Evans m.fl. skiljer mellan governance och governing, där de utgår ifrån att det senare innefattar både government och governance (Evans et al. 2005). Deras governance betonar i sin tur marknadens och civilsamhällets roll i beslutsfattande (Evans et al. 2005). Denna uppdelning beror på att de ställer sig emot en utveckling inom akademien som ser government som uteslutande negativt, och all utökning av governance i beslutsfattande som progressivt. Istället, hävdar de, är det relevant att se hur det i varje givet läge, varje lokalsamhälle, stad eller region kan finnas olika dynamik som kräver ett större politiskt beslutsfattande respektive mer omfattande medborgardialog och/eller påverkan av näringslivet (Evans et al. 2005).

Enligt UN Habitat, i *The Global Campaign on Urban Governance* från 2002, definieras governance som:

the sum of the many ways [in which] individuals and institutions, public and private, plan and manage the common affairs of the city. It is a continuing process through which conflicting or diverse interests may be accommodated and cooperative action taken (UN Habitat 2002)

Governance som begrepp fick ett stort genomslag genom Agenda 21, det globala handlingsdokumentet för hållbar utveckling som antogs vid Earth Summit i Rio de Janeiro 1992 (Evans et al. 2005). För att realisera stora delar av detta dokument utvecklades verktyget Local Agenda 21, som lyfte hur tryckande behovet var att rikta om den globala samhällsutvecklingen mot en ökad hållbarhet, och att detta arbete var så pass omfattande att det inte räckte med att alla världens länder tog ansvar för detta (Evans et al. 2005). Det krävde även en mobilisering av energi, kreativitet, kunskap och stöd från kommuner, intressenter, intresseorganisationer och medborgare runt om i världen (Evans et al. 2005).

Den globala ekonomiska krisen, som drabbade både rika länder och fattiga, följdes i Storbritannien och USA av valet av Margaret Thatcher respektive Ronald Reagan, både förespråkare för en begränsad statlig intervention i finansfrågor (Beall & Fox 2009). Detta gav upphov till den nyliberalism som präglade västerländska samhällen sedan 80-talet, och denna politiska riktning var understödd av ekonomiska teoretiker som Milton Friedman och Friedrich von Hayek (Beall & Fox 2009).

Landscape governance

Märit Jansson, Nina Vogel, Hanna Fors och Thomas Randrup diskuterar, i *The governance of landscape management: new approaches to urban open space development*, olika governance och management-metoder utifrån tre fallstudier i Skandinavien (Jansson et al. 2018). De identifierar tre olika nivåer av governance – både i olika utsträckning och olika former – för tre olika projekt (Jansson et al. 2018). Utifrån en tetrahedrisk modell, se figur 5, kartläggs de olika komponenternas relationella storlek och definieras med ramverket Arts, Leroy, och Tatenhove, sätter upp (Arts et al. 2006). De studerade projekten utgörs av den urbana experimentplatsen #Pixlapiren i Helsingborg, den privat-offentliga urbana skogen Sletten i Holstebro, Danmark, och det pedagogiska projektet Gröna skolgårdar i Malmö (Jansson et al. 2018). Som ett utsnitt av kollaborativa projekt av alla de slag fungerar dessa tre som goda exempel eftersom de verkar i olika kontexter och med varierande former av deltagande, av governance-strukturer (Flyvbjerg 2006 se Jansson et al. 2018).

Sammantaget använder Jansson et al. dessa i utvecklandet av en modell som kombinerar skötsel och förvaltning av urban open space (UOS), det vill säga av offentliga och gröna rum med governance, en Governance och Management of Urban Open Space (G&M of UOS) (Jansson et al. 2018). Hädanefter benämns detta förenad styrning och förvaltning av öppna, urbana landskap. Skötsel och förvaltning skiljer sig beroende på vilka governance-strukturer det är som gäller för olika offentliga rum. Detta får konsekvenser för invånarens upplevda delaktighet i dessa rum och värnandet av dem, samt för den tillhörighet de känner till platsen, vilket moderata former av hållbarhetsengagemang och DIY-kultur ("Do It Yourself" är ett samtida kulturfenomen som uppuntar ett eget kreativt, och lokalt, skapande) kan ge

upphov till (Bradley 2015 se Jansson et al. 2018).

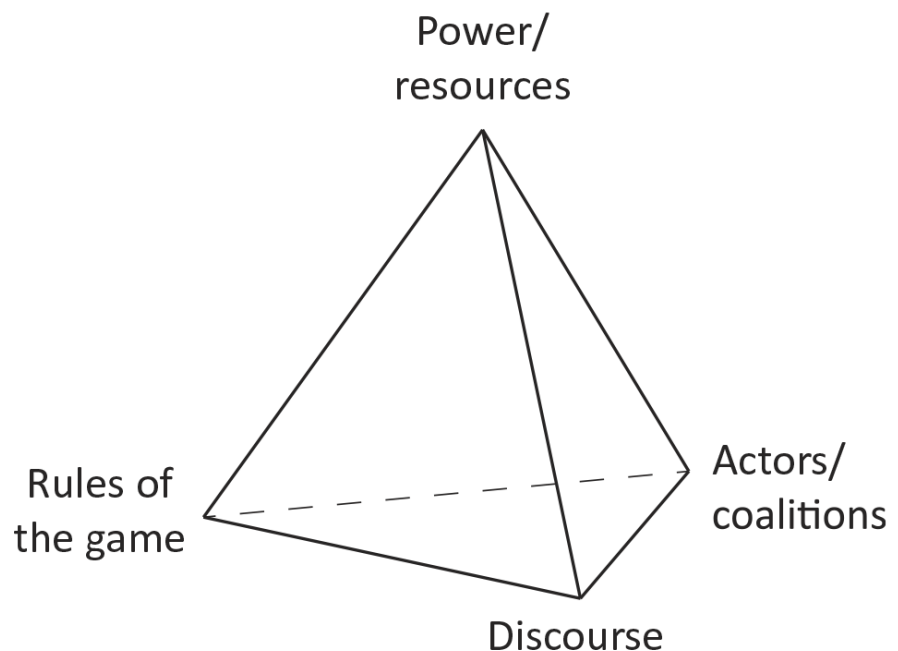
Öppna, urbana landskap i praktiken

#Pixlapiren är ett projekt som vuxit fram som en del av ett av de mest omfattande stadsutvecklingsprojekten på senare tid, H+ i Helsingborg (Jansson et al. 2018). Det är ett led i en utvecklingsplan med hierarkiskt styrningssätt, men som under tiden kommer att kunna skapa nya möjligheter på platsen och för stadsborna (Jansson et al. 2018). Beläget i hamnen utgörs ytan av en fyra hektar stor pir som under en period av åtta till tio år från starten i maj 2016 kommer att utgöra en experimentyta, en test bed, för kollaborativ urban utveckling (Jansson et al. 2018). Kommunens förhoppning är att detta ska fungera platsskapande och locka till sig olika intressenter, samtidigt som det kan minska segregationen och stärka lokaldemokratien (Jansson et al. 2018). I en överenskommelse mellan deltagare och kommun, genom ett #Pixlapiren-kontrakt, skapas möjligheter för invånare, grupper och organisationer att bruka en yta på hundra kvadratmeter för att utöva diverse urbana experiment, som exempelvis stadsodling, skåting eller street art (Jansson et al. 2018). Kommunen tillhandahåller den grundläggande infrastrukturen på piren, kontakt med relevanta kulturinstitutioner eller nätverk, och har även skapat en lokal fond som deltagare kan söka resurser från vid behov. Deltagarna å sin sida ansvarar för att utveckla de fysiska förutsättningarna på plats, att skapa sociala nätverk, och upprätthålla en struktur kring användningen av den yta de brukar (Jansson et al. 2018). På så sätt skapas en plats under ett årtionde, planerat av kommunen men platsutvecklat och förvaltats av invånare under kommunens premisser, för att på sikt exploateras för näringsliv, bostäder och kulturverksamhet (Jansson et al. 2018).

Jansson (et al. 2018) menar att urban commons är ett begrepp som innefattar en kollektiv tillgång, konsumtion och förvaltning av en resurs. #Pixlapiren kan anses vara en common, åtminstone under en begränsad tidsperiod, eftersom användarna, deltagarna, själva bestämmer hur de vill nyttja platsen. På så sätt utgör detta ett exempel på ett utmanande av en traditionell top-down-struktur i planering. Däremot är grundvillkoren redan satta och användarna förutsetts använda platsen utifrån de ramar kommunen på förhand utformat (Jansson et al. 2018).

I området Sletten, i Holstebro, Danmark, har ytan mellan en urban skog och ett bostadsområdes privata trädgårdar omvandlats till en co-management-zon (Jansson et al. 2018). Det är ett rum där förvaltning och skötsel inte sker genom kommunens gatu- och parkförvaltning som är fallet i den urbana skogen, eller genom de boendes personliga engagemang, som i de privata trädgårdarna (Jansson et al. 2018). Snarare har skogsbrynet utvecklats i en symbios, en co-management, mellan kommunen och de boende (Jansson et al., 2018). När boende började bruka marken eller appropriera utrymmet på olika sätt under skogsplanteringsens begynnelsefas såg kommunen detta som en möjlighet för invånarna att delta i sin näromgivning, och tog tillvara på detta (Jansson et al. 2018).

Under årens lopp har graden av deltagande, och formen för det, skiftat (Jansson et al. 2018). Vid en fullständigt co-management av öppna, urbana landskap, exempelvis i stadsodlingar, ger kommunen de boende i området möjlighet att organisera, bruka och förvalta den gemensamma ytan efter eget bevåg, medan co-management-zoner istället främjar en sådan frihet från invånarnas sida på en del platser och i samverkan med parkarbetare, medan områdets generella karaktär och skötsel bestäms av kommunen (Jansson et al. 2018). Samtidigt utgör denna form av governance en där individens roll är avgörande, med invånare som gärna deltar fullt ut genom exempelvis egna odlingar, och de som inte deltar alls (Jansson et al. 2018). I commons är det snarare så att besluten om vad som ska göras är kollektiva (Jansson et al. 2018). Sletten är ett exempel på det sist-nämnda, och i detta fall skiljer sig motivet, eller diskursen, mellan kommun och invånare (Jansson et al. 2018). Co-creation, samskapande, utgör den huvudsakliga diskursen för Sletten ur kommunens perspektiv, medan de boende förstår det ur flertalet, skilda perspektiv, där alltifrån bevarandet av skogskänslan, till en uppfattning av att vara nydanande, ryms inom diskurserna (Jansson et al. 2018).

Figur 5 – en tetrahedrisk modell som kopplar samman beståndsdelarna för styrning (Arts et al. 2006).

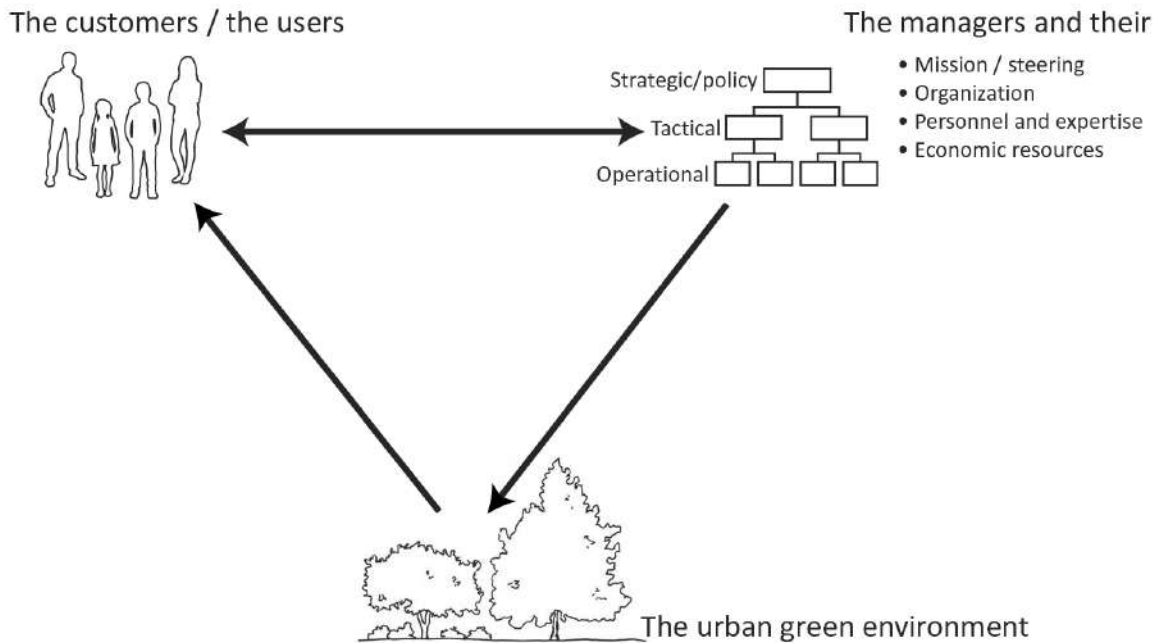
Ett projekt för att inkludera elever och försköna – förgröna – skolgårdar i Malmö initierades 2010 under namnet Gröna skolgårdar Malmö i kommunens regi (Jansson et al. 2018). Det var redan från början tänkt att fungera som ett samarbete, ett co-management-projekt, mellan elever och andra aktörer vilka innefattar kommunens parkarbetare, lärare, annan skolpersonal, planerare i kommunen, föräldrar, företag, organisationer och lokalsamhällets aktörer (Jansson et al. 2018). Detta projekt sker inom ramen för en global trend som går under namnet schoolyard greening, eller gröna skolgårdar, där skolgårdar berikas med växtlighet och genomgår en utveckling mot att innefatta odling, trädplantering, ekosystemfrämjande insatser och en generell omställning mot en mer naturlig miljö (Bell & Dymont 2008 se Jansson et al. 2018). Dessa kortsiktiga projekt drog till sig fler medverkande aktörer än är fallet i traditionell skötsel och förvaltning av skolgårdar, och engagerade och utmanade de traditionella rollerna för samtliga inblandade, men lyckades inte behålla deltagandet mer än temporärt och det förvaltande ansvaret och styrningen tillföll kommunen ganska snart efter att projektet påbörjats (Jansson et al. 2018).

Vad gäller diskurser kan det sägas att kommunens syfte var att förbättra skolgårdarna med och för användarna – elever, lärare och annan skolpersonal – medan användarna deltog på basis av att förbättra sin närmiljö i vilken de vistas i dagligen (Jansson et al. 2018). Detta co-governance-projekt utfördes huvudsakligen på kommunens villkor, med ekonomiska resurser, professionell kunskap och tid som bidrag, vilket gav denna instans en större makt (Jansson et al. 2018). Användarna kunde bidra med kunskap, lokalkännedom, och tid, vilket ledde till att de hade ett mindre inflytande över processen (Jansson et al. 2018). Ramverket för projektet definierades å ena sidan utifrån interna kommunala utvecklingsstrategier stiftade av politiker och tjänstemän, vilka bestämde exempelvis investeringar och villkor mellan kommun och upphandlare, och å andra sidan av skolans nationella och lokala riktlinjer – läroplanen – som tolkat av enskilda lärare (Jansson et al. 2018).

Behov av nya modeller

Jansson m.fl. utvecklar en modell de kallar för combined governance and management model of urban open space, en modell för förenad styrning och förvaltning av öppna urbana landskap, som kan understödja ett utforskande av olika platsskapande governance-strukturer (Jansson et al. 2018). Att det finns ett behov är uppenbart utifrån Randrup och Persson, (2009), där det framgår att olika kommuner i de nordiska länderna lägger olika stor vikt vid styrning av förvaltningen, vilket medför att värdet av gröna offentliga rum faller bort, och faller ner i politisk prioritet eftersom den hamnar längre ifrån den beslutande makten (Randrup & Persson 2009):

”If too much attention and resources are devoted to maintenance work, there is a risk of green spaces fading away and having a low priority in relation to other operations that are more well-formulated and pressing.”
(Randrup & Persson 2009, s. 37)

Figur 6 - modifiering av park-organisation-användare-modellen av Jansson m.fl. (2018).

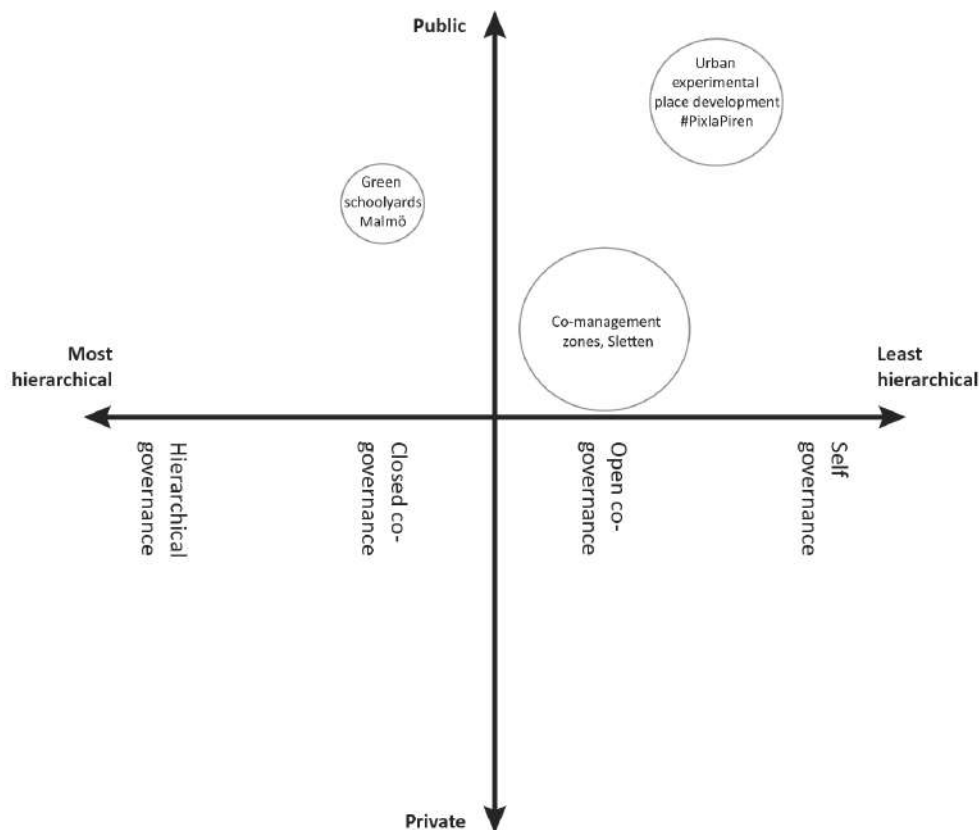
Samtidigt skiljer sig de olika governance-strukturerna i termer av hur stor roll privata aktörer har. I den kartläggning Randrup och Persson (2009) gjort framkommer det att en stor del av förvaltnings- och skötselarbetet av publika grönytor i Sverige utkontrakteras till privata aktörer – hela 26% jämfört med Danmarks 8% - vilket till och med är en större andel än det som läggs på andra offentliga instanser, vilket i Sverige är 21% (Randrup & Persson 2009):

”This may indicate that the outsourcing of green space maintenance task is more profound in Sweden than in Denmark and the other Nordic countries.” (Randrup & Persson 2009, s.34)

En sådan distribution mellan privata och offentliga aktörer kräver en välfungerande styrning. Modellen för förenad styrning och förvaltning av öppna urbana landskap, består av ett antal andra modeller. Jansson m.fl. har slagit samman och utvecklat dessa för att inkorporera ett mer omfattande perspektiv som kan skildra den komplexitet som förvaltning och styrning av urbana rum rymmer, se figur 8 (Jansson et al. 2018).

Den första komponenten, park-organisation-användare-modellen är en modifiering av Randrup och Persson (2009), se figur 6.

Den visar på hur management är en mer komplex process än den vedertagna idén inom landskapsarkitekturen, där planering efterföljs av design, byggande och slutligen skötsel eller förvaltning (Jansson et al 2018). Strategic management utgör istället en cyklisk process, där skötsel och förvaltning är lika viktiga beståndsdelar under hela processens gång och är snarare närvarande i form av en omplanering, omdesign, rekonstruktion och en ständig skötsel av landskapet efter det att den konventionella processen genomförts (Randrup & Persson 2009). Som Jansson m.fl. uttrycker det utgör management en viktig beståndsdel i landskapsarkitekturen:

Figur 7 - Graf för hierarkigrad och offentlig/privat-skala (Jansson et al. 2018)

”One way of describing landscape architecture is as place-making (e.g. planning and design) and place-keeping (e.g. management).” (Jansson et al. 2018, s. 3)

där management innefattar

”(...) processes for implementing, maintaining, and improving landscape structures, particularly physical landscapes, and people using and managing these.” (Jansson et al. 2018, s.3)

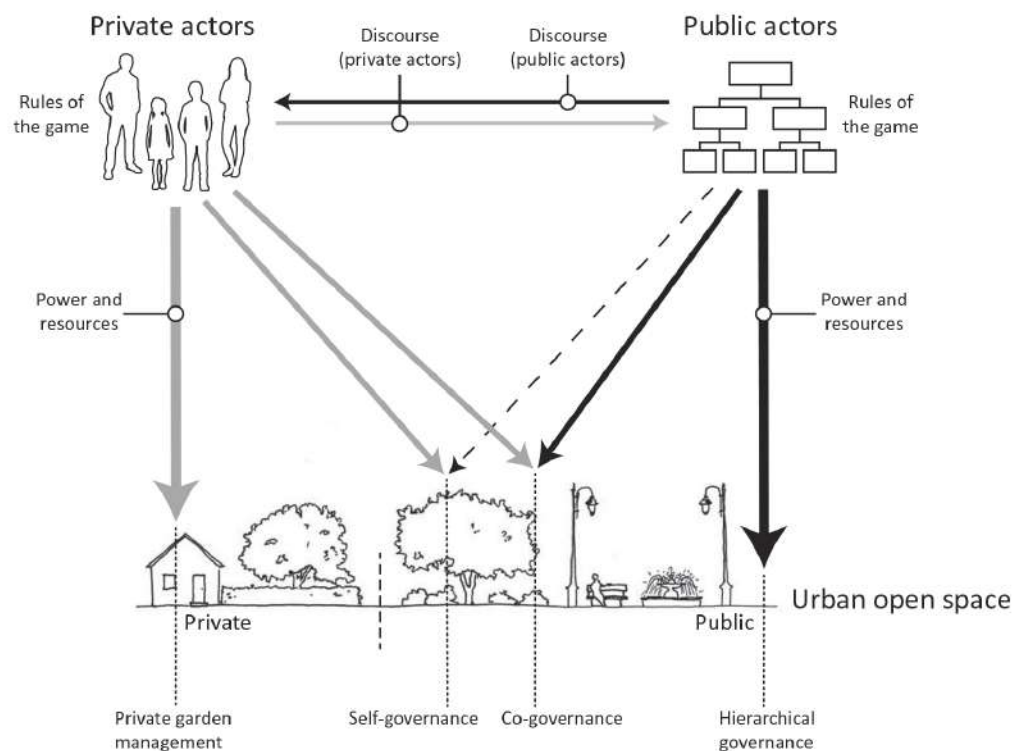
Vad denna modell visar på är tre huvudelement i management-strukturer av ett landskap, och vilken form deras interaktion har. Pilarna visar på att det sker en växelverkan mellan användare och de ansvariga, där de senare sedan sköter det urbana landskapet, som i sin tur påverkar användaren som brukar den. Bredvid managers i modellen förtydligas det att termen här innefattar en rad komponenter och aktörer, nämligen, uppdrag/styrning, organisation, personal och kompetens, respektive ekonomiska resurser, som i sin tur verkar på tre olika nivåer (Jansson et al. 2018). Dessa nivåer utgörs av strategisk/policy, vilket är den övergripande nivån, därefter taktisk och slutligen operativ (Jansson et al. 2018). Den sista nivån, den operativa, innefattar det konventionella skötselarbetet, medan de andra två handlar om att utforma riktlinjer och mål för politiker, ansvariga och professionella inom landskap (Jansson et al. 2018).

En modell som varit nödvändig i utformandet av modellen för förenad styrning och förvaltning av öppna urbana landskap, och som beskrevs kort tidigare, är en

tetrahedrisk modell av policyordning och governance (Arts et al. 2006). Den visar på huvudkomponenterna i governance-strukturer – makt och resurser, aktörer och koalitioner, diskurser samt spelregler och att de alla påverkar varandra. Makt och resurser syftar på kompetens, tid, politisk makt och ekonomiska resurser, aktörer och koalitioner på organisationer, kommunavdelningar, näringsliv, användare, diskurs på det område eller den domän inom vilken aktörerna agerar utifrån, och spelregler på de formella och informella regler och lagar som utgör ramverket för governance-strukturen (Jansson et al. 2018).

Slutligen använder sig Jansson m.fl. av en modell som visar på ägandeskap i förhållande till ett projekts governance-struktur, på en skala från det mest hierarkiska, genom stängt co-governance och sedan öppet co-governance, till self governance eller självstyre (Jansson et al. 2018).

I grafen av Jansson m.fl., se figur 7, är de tidigare diskuterade fallstudierna, #Pixlapiren, Sletten respektive Gröna skolgårdar, utmarkerade (Jansson et al. 2018).

Figur 8 - Modell för förenad styrning och förvaltning av öppna, urbana landskap (Jansson et al. 2018)

Sammantaget ger detta den modell Jansson m.fl. föreslår för att illustrera förenad styrning och förvaltning av öppna urbana landskap, se figur 8. Enligt denna modell illustreras diskursen genom pilar mellan de olika aktörerna eller intressenterna, som här symboliseras genom privata aktörer överst till vänster och offentliga aktörer högst upp till höger. Spelreglerna står till vänster respektive höger om aktörerna, och de resurser aktörerna kan tillhandahålla demonstreras genom de nedåtppekande pilarnas tjocklek. Det urbana rummet, UOS, utgör grunden som modellen står på, och innefattar en skala från självstyre, self-governance, till hierarkiskt governance, med privat respektive offentligt som de yttersta polerna.

Autoetnografi och walking

Autoetnografi är en metod i etnografi som studerar det egna jagets upplevelse. Begreppet myntades 1975 av antropologen Karl Heider och har förändrats genom åren i betoningen på det självbiografiska (engelskans autobiography) och det etnografiska, men också vilket subjekt auto syftar på – om det är etnografen, forskaren, eller om det är de som studeras (Chang 2007). Idag är det mer eller mindre etablerat att ”auto-” syftar på forskarjaget, och det är på detta sätt det kommer att användas i detta arbete (Chang 2007). Begreppet rymmer en bredd av olika angreppssätt inom en triadisk relation, där en betoning på -grafi innebär en betoning på den etnografiska processen, -etno- på kulturell tolkning och analys och auto- på det personliga narrativet (Chang 2007).

Autoetnografi är ett verktyg med stor potential inom arkitektur (Lawaczeck Körner 2016). I sin avhandling *Walking Along, Wandering Off and Going Astray* utforskar Kajsa Lawaczeck Körner den subjektiva upplevelsen i och av arkitekturen i förhållande till sin rörelse genom rummet, sitt spatserande, utifrån ett normkritiskt perspektiv (Lawaczeck Körner 2016). Eftersom invånare bär på olika erfarenheter och materiella möjligheter uppfattar vi rummen vi vistas i olika (Lawaczeck Körner 2016). Genom att redogöra för vilka ingångar forskaren själv har, vilka förutsättningar och bias denna tar med sig i fallstudien, kan en undersökning på ett transparent sätt ge en mer balanserad resultatskildring (Lawaczeck Körner 2016). Perspektivet att forskning inte är neutralt utgör själva grunden till den autoetnografiska processen – det subjektiva perspektivet kan inte frångås oavsett om metoden innefattar ett synliggörande av den egna positionen eller inte (Lawaczeck Körner 2016).

Lawaczeck Körner använder sig av en metod baserad på walking, spatserande, eller gående, som ett sätt att uppleva det fysiska – arkitektoniska och planeringsmässiga – rummet (Lawaczeck Körner 2016). Hon förklarar att hon vill

”(...) make the role of urban mundane materiality of everyday life more visible in queer and feminist theory than (...) it is today, elaborate on the profound queer feminist works regarding identity aspects and materiality (...), and continue on the work by implementing feminist and queer theory

in the context of walk research.” (Lawaczeck Körner 2016, s. 23)

Lawaczeck Körner förklarar att hon skriver i en kontext där arkitekturteori är specialiserad inom förståelsen av det fysiska rummet men mindre i vilka sociala konsekvenser det får, och genusteoretiker har en omfattande förståelse för sociala och kroppsliga frågor, men mindre för arkitektur (Lawaczeck Körner 2016). Avhandlingen i fråga tar fasta på denna avsaknad, och går bortom ett mer typiskt feministiskt perspektiv i arkitektur där exempelvis trygghet är prioriterat (Lawaczeck Körner 2016). Detta görs i relation till walkability-forskning, ett område som fokuserar på gåendet och kan delas in i två huvudsakliga riktningar – den ena, mer kvantitativt inriktade, med fokus på hur beslut kring promenadens riktning och val av väg fattas, bland annat, och den andra, mindre vanliga, med en mer utforskande karaktär (Lawaczeck Körner 2016).

Walking som metod sätts i förhållande till vilket perspektiv vi har med oss sedan tidigare, och vilken mängd uppfattningar, ibland motstridiga, vi kan ha kring en plats, det vill säga att Lawaczeck Körner gör en rumslig läsning av Donna Haraways *privilege of partial perspectives* och applicerar Sara Ahmeds begrepp *situatedness* i det urbana rummet, där *partial perspectives* syftar på hur objektivitet i högre grad kan uppnås genom ett synliggörande av de begränsningar ett enskilt perspektiv innebär, samtidigt som det tillåter en motstridighet i perspektiv (Lawaczeck Körner 2016). *Situatedness* syftar här på hur kunskap inte är något neutralt utan plats och rörelse är avgörande för kunskapsproduktionen (Lawaczeck Körner 2016).

Frågeställning

Utifrån denna bakgrund om Sankt Lars, samt dessa ingångar till governance, kommer frågeställningen för detta arbete att vara:

Vilka governance-strukturer finns kring St. Lars begravningsplats?

samt:

Hur kan autoetnografi inkorporeras i modellen för styrning och förvaltning av öppna urbana landskap?

Mål och syfte

Målet med detta arbete är att utforska vilka governance-strukturer det finns kring St. Lars begravningsplats. Syftet är att förstå hur och om landscape governance kan vara behjälpligt i att förstå och förvalta komplexa landskap

Metod och material

Förvaltningen av St. Lars gravplats är en komplex fråga på olika skalor, och kan inte lösas enbart genom att undersöka den befintliga gravplatsens landskap. Metoden

för detta arbete bestod av två övergripande delar: för det första en litteraturstudie som behandlade olika governance-strukturer, historiskt och idag, där huvudsakliga källor var Political modernisation and policy arrangements av Arts, Leroy och Tatenhove, The governance of landscape management: new approaches to urban open space development, av Jansson, Vogel, Fors och Randrup, Goerning sustainable cities av Evans, Joas, Sundback och Theobald, samt Cities and development av Beall och Fox. Dessa källor är framförallt av en statsvetenskaplig karaktär, inte minst eftersom governance varit en fråga om storskalig styrning med modeller för statlig och överstatlig teori. Med Jansson, Vogel, Fors och Randrup (2018) fick litteraturstudien en närmre anknytning till landskapsarkitektur och förvaltning, vilket även är de områden forskningsförfattarna är verksamma inom.

För att sätta Sankt Lars i ett historiskt sammanhang gjordes en litteraturstudie i områdets utveckling, huvudsakligen baserad på boken Sinnessjuk i folkhemmet av Eva Andersson, författarna Lars H. Gustafsson och Gunnel Oldbrings skrift Sankt Lars kyrkogård - Helig plats i behov av omsorg, kompletterad med artiklar från Lunds kommun och Länsstyrelsen.

Den andra, övergripande metoden var en applicering av modellen för förenad styrning och förvaltning av öppna, urbana landskap. Denna del bestod i sin tur av tre delar; 1) organisation, 2) grönytan och 3) användarna eller intressenterna, där del 1 och 3 analyserades ihop på grund av hur sammanflätade de är i fallet med Sankt Lars gravplats, och del 2 analyserades för sig, med en autoetnografisk promenad-metod.

Organisation innefattade en analys av administrativa frågor gällande ägandeskap, beslutsfattande och huruvida området är offentligt eller privat. Denna kompletterades med en power/interest-analys av de aktörer som är inblandade, av användare och intressenter, och av deras påverkansmöjlighet. Detta innefattade boende i området, i Flackarp, Klostergården samt i de nybyggda bostadshusen, skolor i Sankt Lars-parken och svenska kyrkan, bland andra.

Den andra delen, grönyta, utgjordes av en autoetnografisk analys av Sankt Lars-parken i allmänhet och Sankt Lars gravplats i synnerhet. Det innebar att jag besökte parken förbehållslöst och använde mig av fotograferande och ljud-inspelning av mina egna, muntliga, reflektioner utifrån vad jag uppfattade som betydelsefulla eller intressanta rumsligheter. Grönyta benämns landskap här för att även innefatta en förvaltning av hårdgjorda, ”icke-gröna”, rum.

Orsaken till att denna rumsanalys valdes som metod var att en plats med en sådan historik av ett icke-erkännande av samhället, som gravplatsen utgör, är känslomässigt laddad oavsett om det finns en personlig koppling eller inte. Med en autoetnografisk insamlingsmetod kunde undersökandet av platsen därför i större utsträckning utgå från en subjektiv upplevelse av området, vilket samtidigt är något som undanhållits närstående till de som begravts här. Den autoetnografiska rumsanalysen blev på så sätt

ett erövrande av rätten att sörja, eller åtminstone att befinna sig där och uppleva platsen i sin helhet.

I denna autoetnografiska studie användes två verktyg – en systemkamera och en ljudinspelare i form av telefonen. Materialet som samlades in var fotografier av de rumsligheter som upplevdes som intressanta eller värdefulla för platsens helhet, och detaljer som utmärkte sig och berättade något om användningen idag eller igår. Till dessa ingick ljudinspelningar av reflektioner av promenadupplevelsen, på ett icke-strukturerat sätt, där rumsligheter men också information om brukare eller om platsens historia, samt min subjektiva upplevelse, lyftes.

Sankt Lars gravplats

Landskapet

Härnäst följer den autoetnografiska studien. Den består av två delar – en transkribering av en inspelning som gjordes under promenaderna kring Sankt Lars-parken, och ett urval av fotografier av platser eller former som lämnat intryck, från dessa tillfällen, kategoriserade utifrån teman som varit relevanta i upplevelsen av studieplatsen.

Infrastruktur - biltrafik, logistik, vägskyltar, parkering, asfalterade landskap, busshållsplats, cykel och cykelvägar

Byggnader - kulturarv, gestalter, arkitektoniska bjässar. Vilka har jobbat här? Vilka har tvångsomhändertagits?

Vem har (inte) klättrat i detta träd, idag och när sinnessjukhuset bedrev sin verksamhet?

System - lekplats, byggarbetsplats, ventilation, broar, vattenverk

Fågelkvitter

Samma parkering som sist

Ventilationen igång febrilt

Ventilationsljud

Jag rör mig mellan olika ventilationssystem

Väldigt stillsam dag idag, kanske därför ventilationen hörs över hela området. Det här är ytterligare en.

Ventilationsljud

Här sluttar det mot vattnet, men jag ska gå åt andra hållet

Stor, öppen parkeringsyta. GFK. Ingång 43 står det, sankt lars väg 43. Inte så mycket tecken på människor, förutom några enskilda bilar.

En port till en vägg, en vägg av grönska. Troligen ett arv från en tidigare bebyggelse, med tanke på att det är lite förstört, lite slitet

Två anställda, tror jag i alla fall. På rökpaus. Lite frihet, lite paus från arbetshjulet.

Mer parkering här och ett kolonilottsområde eller någonting, ett växthus i alla fall, och lite plaststolar. Doftar lite kolonilottsområde, jag ska undersöka det.

Ytterligare ett ventilationssystem trodde jag, men det är en bil som står här, en motor istället, när jag passerar den här fantastiska trädraden.

Är detta en park? En övervuxen park? Gräset är högt och det är blandad vegetation, många mindre träd som inte ser ut att vara planterade, mer att de kunnat hävda sig här. Oklart, omringat av olika trädrader, små gångar här där gräset är klippt, så det är en oklar plats. Jag följer stigen och ser vart den leder. Men jag går åt fel håll nu, bort från stigen som tar mig till Sankt Lars gravplats.

Jag undrar vilka det är som har vistats här, när jag går här känns det väldigt oklart. Det hade kunnat vara en fotbollsplan men det finns inget fotbollsmål. Det är så anonymt. Men gräset är klippt på denna halva, eller den här lilla plätten här, och resten har bara tillåtit växa. Det känns lite otryggt också för att det är så öde här ute, även om jag har bilvägarna runt omkring. Där är i och för sig ett fotbollsmål, i ena hörnan. Jag går dit och kollar, det ser lite slitet ut, lite fallfärdigt.

Ett ganska stort rum, det här, skulle jag säga, men det känns ganska litet i och med att växtligheten är så högvuxen. Det mesta här är typ lika långt som mig, 1,60 – 1,65, men runt här är de här högvuxna träden, som säkert är hundra år gamla. Men det är väldigt gemytligt på något sätt, samtidigt, med de här gångarna som går igenom det

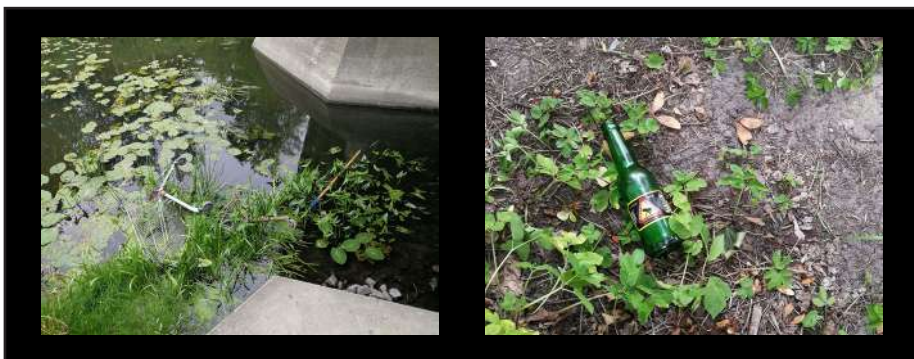

Lunds gröna lunga, Staffanstorps?

Lantligt, pittoreskt

Nedskräpning - kundvagn, fest

Graffiti - deltagande, vandalisering, närvaro, konstuttryck, förstörelse

högbevuxna gräset och buskagen – det ser ut som att det bara har mejats ner här, som att en gräsklippare eller en stor maskin bara kört in över hela, men inte nyligen för att en del grejer har vuxit igen.

Jag plockar upp en karta för det är svårt att få en uppfattning om riktningarna här, jag får ingen överblick över området, jag är nersjunken bland all den här växtligheten.

Jag passerar kolonilottsområdet. Här är en lada på tre våningar, fyra – galet, galen form. Jag vill in där. Vad är detta för ställe? Det ser inte ut som om någon använder det just nu. Det är igenbommat och fönsterna är gamla och slitna, dammiga och så, men gräsmattan runt om är klippt, nyklippt till och med.

Den här ladugården är övergiven, men jag tror att jag är inne på privat egendom. Det är en bonde.. men jag måste fotografera lite här.

Det var nog privat egendom, men nu är jag på väg ut därifrån och ska ta mig runt den här jordbruksmarken, det var ett par cyklister som cyklade förbi. Det går en cykelväg här som jag tror kopplar samman Lund och Lomma kanske, Lund och Malmö, och härifrån ser jag alla bilar på – kan det vara Malmövägen? Jag får undersöka det. (Nej, det är 108:an)

Öppet, det blåser, jag hör vinden vina genom gräset, men det är också bilarna. Lastbilar, bilar, hög hastighet, E6:an när man härifrån, en ambulans, Här är det sista omslutande. Den här cykelvägen går ner nu under en bro, ner i en tunnel, och här svänger man av mot S:t Lars begravningsplats står det här, pilgrimsvägen utmarkerad, en informell skylt. Cykelvägen går åt ena hållet mot Stortorget i Lund, åt andra mot Hjärup och Malmö.

Det är hög hastighet här. Här är en busshållsplats, men det finns inget med hållplatsen som saktar ner, som gör det till ett uppehåll. Tvärtom är man verkligen nära en intensiv hastighet, en genomströmning. Det är helt blottat och öppet.

Buskaget på min vänstra sida gör ingenting för att hindra oljudet från vägen från att ta sig in på stigen. Det hindrar inte ens vyn, det visuella. Å andra sidan finns det fåglar här. De kvittrar, de bor i det här buskaget, och det skapar något liv.

Gränser, öppningar - staket, stängsel, barriärer, ingångar, möten

Brunnar - en cementfylld brunn, en blomsterbärande urna i betong

Djurlivet - hundar på promenad, hästar betandes men ej fångade på bild, en stillsam kråka.

Gravplatsen. Istället för gravstenar - blommor av järn. Istället för namn - de bortgångnas patientnummer. Istället för välskött - övervuxet, övergivet, bortglömt.

Jag känner inte att jag vill vara här. Jag känner att det är en väldigt otrevlig promenad faktiskt.

Nu är det i alla fall molnigt, tidigare var det väldigt varmt och soligt. Jag hade inte kunnat tänka mig att promenera här under de förutsättningarna. Det hade varit ett otroligt utsatt läge att vara i. det finns liksom ingenstans att söka skydd från ljuset, från solljuset. Och vindskydd finns inte heller. Å andra sidan är det väldigt fint med, med den här florin, här vid väggkanten. Vitt och gult och blått, ibland med inslag av rött. Även buskaget - väldigt blandat. Men det räcker inte. Det känns otillräckligt.

Nu börjar jag se möllan. Så jag vet att jag närmar mig. Å andra sidan ser jag också hela vägen framför mig, det finns liksom inga sidospår eller så, meandrande gångar, utan det är bara en väldigt rak sträcka. Så jag vet också att jag närmar mig.

Kan detta vara en så kallad beträda? Här i utkanten av fältet? För den är ju- fördelen är ju om den skulle ta en igenom fältet, ta en igenom hela upplevelsen av åkermarken. Denna beträdan i utkanten fyller inte riktigt denna funktionen, så då är det nog inte en sådan. Men det känns mäktigt att kunna ta sig in i det här. Det hade varit en upplevelse. På andra sidan vägen ser jag Klostergården. Jag tror att det är byggnader från Klostergården. Eller på andra sidan åkern, där borta. Jag ser också Sankt Lars sjukhusområde, mer högerut. Det är väldigt vackert här. Det är bara det att det är väldigt jobbigt att vara här, med alla dessa intryck. Dessa ljudmässiga intryck, bruset.

En joggare passerade nu. Det är den första personen jag ser sedan mannen med hunden.

Där jag står nu skymtar jag skylten för Flackarp. Jag anar något med den här växtligheten, med de här.. det finns en särskild kontrast som jag upplever här, vid den här ängsfloran, och sedan den här åkermarken, tills de här träderna väller upp i olika mörka nyanser. Och möllan skymtas här bakom, som en ö. det har en väldigt tilldragande effekt. Jag blir nyfiken men det känns väldigt mystiskt också. Och jag vet vad jag kommer att se så jag kommer inte in med neutral hållning. Där jag står nu kan jag också se väldigt tydligt att Klostergården ligger här, på andra sidan åkermarken, och sedan trädgården. En cyklist passerar. Det finns något särskilt där jag står just nu, med den här samlade upplevelsen och jag ska försöka dokumentera den i foto.

Jag sköljs över av en väldig sorgsenhet, en konstig känsla, som jag först inte vet hur jag ska identifiera. En slags tystnad och ett oväsen. Här finns ingenting som tyder på att detta skulle vara en slags gravplats. Jag ser inte heller de här blommorna som skulle markera ut gravplatserna. Det är helt övervuxet. Det är ängsmark här. Det är ingen gravplats. Det har inte vistats några människor här. Det har inte begravts några. Det finns ingen sorg här. Det finns bara en övergivenhet. Som är väldigt drabbande, för jag vet hur det har sett ut här. Jag vet vad detta är för ställe. För den som inte vet kan det lika väl vara lite mark i utkanten av en åker. Var är dessa blommor? Som markerar gravplatserna? Var är de här blommorna, äh – jag vet inte, som markerar gravplatserna? Är de under

gräset? Det är så svårt att se något i detta här. Eller har stället rånats på allt? Har något varit här och plundrat gravarna? Jag ska leta.

Om det fanns några gravstenar, eller dessa metallblommor som markerar ut gravstenarna, så skulle jag ändå inte se dem, för det är ändå helt övervuxet här. Det är helt omöjligt att se någonting, eller att se att något inte har svalts av det hära, av växtligheten. Av gräset, av den här florin. Här har vi lite på rad. Det är någonting. Jag ska titta.

Åkermark, jordbruket och det öppna landskapet. Värdefulla kvalitéer som kan tas tillvara på i större utsträckning.

Ok. Min första reaktion var lite i affekt. Jag upplevde att man tappat bort de flesta gravstenar här. Nu när jag gått runt så förstår jag att så inte är fallet. De är placerade längs trästockar istället. Men det är ändå väldigt oklart varför man har låtit gräset växa så här. Det fyller liksom ingen funktion, den här ängsmarken. Den ger inte ens ett positivt formmässigt intryck, i höjdskillnader eller så. Det ser bara väldigt oskött ut. Väldigt vanvårdat nästan. Och det är väldigt risigt här. Det känns som att det är jordens ände, som att det är en plats ingen bryr sig om.

Flackarps mölla. Otroligt vacker. Jag passerar den. Det känns som att det inte alls finns en kyrkogård bakom. Längs vägen står det skyltat att det är gång- och cykelbana. Vid ingången till möllan så är det en slags grusgång och väster om möllan är det en plan yta, en gammal gräsmatta som blivit övervuxen, som verkar fylla noll funktion. Den är inramad av ett högt buskage och gången, den här cykelgången, är upphöjd i förhållande till den här gräsplanen. Det finns en känsla av hopplöshet. Jag känner en slags hopplöshet, av oklarheter, oklara användningsområden, oklara möjligheter här. Det känns som att någon äger det men inte förvaltar det. Som att det är en plats som runnit mellan fingrarna, fallit mellan stolarna. Det är väldigt oklart. Jag ska fortsätta fotografera, och sedan röra mig tillbaka till bilen.

Det är en slags ångest jag känner, det är det jag inte har kunnat sätta fingret på. Det är en slags dysterhet som präglar den här platsen, i det här havet av oljud från bilvägen och sedan, lite fågelkvitter här och var, och sedan luften som viner genom träden. Och den här – postapokalyptiska stämningen – det här är en tid som har varit, och människor som är bortglömda. Det är en samtid som kör över platsen. Som kör förbi. Som inte uppehåller sig. Vid att ta hand om den, eller vid den. Det finns inga bänkar heller. Det går inte att sätta sig någonstans kring kyrkogården. Man kan inte sitta där inne, man kan inte sitta här ute. Det är bara en genomströmningsplats.

Jag passerar en kvinna med tre barn som leker med en liten hund. De fortsätter bortåt mot kyrkogården, eller mot den riktningen, på cykelbanan. Nu är jag ute i ett öppet område igen. Här är gräset också övervuxet, det är öppet, och här ligger Flackarp. Det är röda tak som sticker upp, några svarta också. Fina, prydliga staket. De flesta hus är vita, fast också lite gult och blått och rött. Här tilltar också vinden, här ute. Området går upp lite, eller vägen .höjer sig lite. Nu ser jag ett annat bostadsområde, i fjärran. Västerut, typ. Också röda tak.. Bilarna här kör väldigt fort.

Portar - öppna, slutna - fotbollsmål, kyrkogårdsgrind, ladugårdsdörr, passage i tegelmur.

Jag ska försöka fånga det på bild.

Min kamera är full, så jag kan inte ta fler bilder med systemkameran. Nu blir det att ta bilder med mobilen istället, resten av vägen.

Nu svänger jag in tillbaka mot Klostergården, och Sankt Lars sjukhusområde och så. Här är det en elstation, elledning och så. Här öppnar det upp sig mot mer åkermark, på andra sidan om Flackarp, bostadsområdet. Längre bort ser man ett hus, ett rött hus, och en trädallé som går hela vägen ut till huset. Överallt runt om – åkermark. Och långt borta i fjärran – vindkraftverk. Jag passerar ett fint, blått staket. Och till höger, Flackarps lilla väg.

Västerut ligger tågrälsen. Jag såg precis ett SJ-tåg passera. Det är inte så långt härifrån. Jag passerade också precis Flackarps stora väg, höger om mig ligger ett stort växthus, och österut, nordöst, så ligger Klostergården, och höger om Klostergården – många hus som jag inte såg sist jag var här. Men jag kollade inte efter dem heller. Jag tror att dessa är Sankt Lars, eller så är de nybyggnationer.

Plötsligt mycket lugnare. Här är också ett vackert trästaket. Jag har gått över en bro, jag har korsat Höje å, eller jag håller på nu. Och jag har hittat en affisch som handlar om – ah, det är tågets närhet som hörs här – jag har hittat en affisch för en intresseförening - Höje å-dalen, heter den, som vill värna om Höje å, så att marken söder och norr om inte exploateras, utan att den förblir tillgänglig för Lundabor och Staffanstorpsbor. Det behöver jag kolla upp.

Mysig gångstig. Trafiken hörs i bakgrunden men den dominerar inte. En sådan här stig borde finnas på andra sidan också, inte en asfalterad, ganska fientlig gång. Nu står jag här vid Källby vattenverk, VA Syd, och jag tänker på att mitt projekt känns så omfattande och stort, övermäktigt på något sätt. Det är en ganska stor fråga, Höje å, och vad som händer kring det här området. Så – avgränsning – det ska jag prioritera. Längre bort ser jag en joggare som kommer joggandes. Och bortom henne står det hästar och betar, flera stycken faktiskt. Sydösterut, eller rakt österut, något sånt. Väldigt fridfullt här. Det känns relevant att fundera på vilka frågor jag vill ställa de olika aktörerna, och en av de nya aktörerna nu är den här Höje å-dalen-gruppen. De får jag också höra av mig till. Sen ska jag kolla de här bostäderna, de här nybyggda i området, och se vad, vem, fastighetsägare här är, och så vidare.

Under bron nu.

Organisation och intressenter

Ägandeförhållanden

Landstinget sålde Sankt Lars sjukhusområde och park, betecknad fastigheten Klostergården 2:18, till Realia 1990, som togs över av Hemsö år 2005 (Gustafsson & Oldbring 2018). 2009 sålde kommanditbolaget Hemsö Öresund vidare Sankt Lars sjukhusområde till den nuvarande ägaren, I-parken i Lund Aktiebolag (Gustafsson & Oldbring 2018). I-parken i Lund är dotterbolag till SveaReal AB, som i sin tur ingår i SveaReal Holding AB, en koncern som liksom I-parken i Lund AB och SveaReal AB, hänvisar till förvaltaren Newsec (Gustafsson & Oldbring 2018). Styrelsen för samtliga bolag är densamma, förutom tillskottet Thomas Tolley i styrelserna för SveaReal AB och SveaReal Holding (Gustafsson & Oldbring 2018). De resterande styrelsemedlemmarna är ledamöterna Per Håkan Blixt, Per Ingvar Johannesson, Jeremie Houet samt ordföranden Adam Khisro Mir Shah, där samtliga styrelsemedlemmar, inklusive Tolley, är bosatta utomlands, förutom Blixt och Johannesson som är skrivna i Stockholm (Gustafsson & Oldbring 2018).

Ett privat amerikanskt och globalt investmentbolag, Starwood Capital Group, äger SveaReal Holding, vilket medför att den slutgiltiga ägaren till Sankt Lars är Starwood Capital Group (Gustafsson & Oldbring 2018). Alla led, inte minst I-parken i Lund, som saknar adress och egna anställda, hänvisar till förvaltningsbolaget Newsec (Gustafsson & Oldbring 2018). I mejlkontakt med fastighetsförvaltaren Niklas Thorell får Gustafsson och Oldbring reda på att Newsec fått fullmakt av den lagfarne ägaren, fastighetsägaren, och att förvaltningsbolaget har tecknat avtal:

“(…) med en skötselfirma för utemiljö som sköter klippning och trimning av gräs etc. på begravningsplatsen” (Gustafsson & Oldbring 2018, s. 18)

Fastighetsregistret i Lunds kommun bekräftar för rapportförfattarna att den som har rätt att besluta om Sankt Lars framtid är ägaren:

”(Det är bara) den lagfarne ägaren som har rätt att träffa avtal om fastigheten i fråga, till exempel vad gäller försäljning, avstyckning etc.” (Gustafsson & Oldbring 2018, s. 18)

Svenska kyrkans frånvaro

Skötselansvaret för Sankt Lars gravplats beror delvis på ifall Sankt Lars anses vara en aktiv begravningsplats eller en ödekyrkogård, en fornlämning (Gustafsson & Oldbring 2018). Enorma oklarheter tycks råda kring begravningsplatsen. Om Sankt Lars begravningsplats anses vara i bruk tillfaller ansvaret Kyrkogårdsförvaltningen. 1895 gravsattes den första personen, och drygt ett halvsekel senare, 1951, gravsattes den sista (Gustafsson & Oldbring 2018). Riksantikvarieämbetet (RAÄ), registrerade S.t Lars kyrkogård som fornlämning den 12:e november 2003, och i samband med detta bifogades en granskningsrapport från 1985 som beskriver hur gravplatsen till

en början, det vill säga den första perioden efter sista gravsättningen, varit välskött men att den vid detta lag, 34 år efter den sista gravsättningen, ger ett skräpigt och vanvårdat intryck (Gustafsson & Oldbring 2018). Under den period som beskrivs var Landstinget markägare, men hur ansvaret fördelades mellan det och kyrkan framgår inte (Gustafsson & Oldbring 2018).

Om det beslut RAÄ fattade 2003 om att Sankt Lars gravplats skulle bli en fornlämning är något som vunnit laga kraft, är även det oklart, och det gäller framförallt vilka implikationer detta beslut innebär för förvaltningen av gravplatsen (Gustafsson & Oldbring 2018). Samma osäkerhet kring Sankt Lars status som gravplats i bruk eller fornlämning tycks gälla för Länsstyrelsen, samtidigt som Alice Öberg, ansvarig för frågan på Länsstyrelsen, uppger att det rimligtvis torde vara kyrkan som har hand om skötseln, eftersom det ser ut så i andra, liknande fall (Gustafsson & Oldbring 2018). När kyrkan inte är markägare kan man skriva ett avtal om skötseln av kyrkogård (Alice Öberg se Gustafsson & Oldbring 2018). Håkan Wilhelmsson, domprost när pilgrimsvägen ändrades om 2012 för att omfatta Sankt Lars, spekulerar i om det inte borde vara Kyrkogårdsförvaltningens ansvar oavsett, eftersom avgiften nu inte endast täcks av kyrkan (Gustafsson & Oldbring 2018). Lunds pastorat ställer sig positiv till frågan om ett eventuellt skötselansvar (Gustafsson & Oldbring 2018).

Vad gäller Lunds kommun betonas vikten av det gravplatsens kulturhistoriska värde, och Bevaringsutskottet, ett politiskt utskott i Byggnadsnämnden, har beslutat att gravplatsen ska ingå i kommunens bevaringsprogram (Gustafsson & Oldbring 2018). Mariette Johnsen vid Stadsbyggnadskontorets planavdelning betonar vikten av att området kring begravningsplatsen gestaltas på ett sätt som inte har en negativ inverkan på den (Gustafsson & Oldbring 2018). Ett planuppdrag för Sankt Lars gravplats eller området runt omkring till Stadsbyggnadskontoret saknades vid tillfrågandet, varför kommunen inte kunnat göra en detaljplan (Gustafsson & Oldbring 2018).

Jordbruksmark

Norra Staffanstorp, det vill säga söder om Sankt Lars sjukhusområde, domineras av jordbruksmark idag, och detta har en lång historia (Länsstyrelsen Skåne 2019). Staffanstorps kommunområde utgjordes av arrendegårdar tillhörande olika jordägare, vid 1500-talets slut – bönderna var inte självägande (Länsstyrelsen Skåne 2019). Lunds domkyrka och domkapitel ägde en stor del av dessa gårdar på den tiden, eftersom det under medeltiden låg nära Lund som var den kyrkliga huvudorten i det som då var Danmark (Länsstyrelsen Skåne 2019). Flera av bygårdarna i Stora och Lilla Uppåkra ägdes av domkyrkan (Länsstyrelsen Skåne 2019).

Detta är ett område med mycket värdefull jordbruksmark, som domineras av sydvästmoränen, en stenfattig moränlera rik på kalk (Länsstyrelsen Skåne

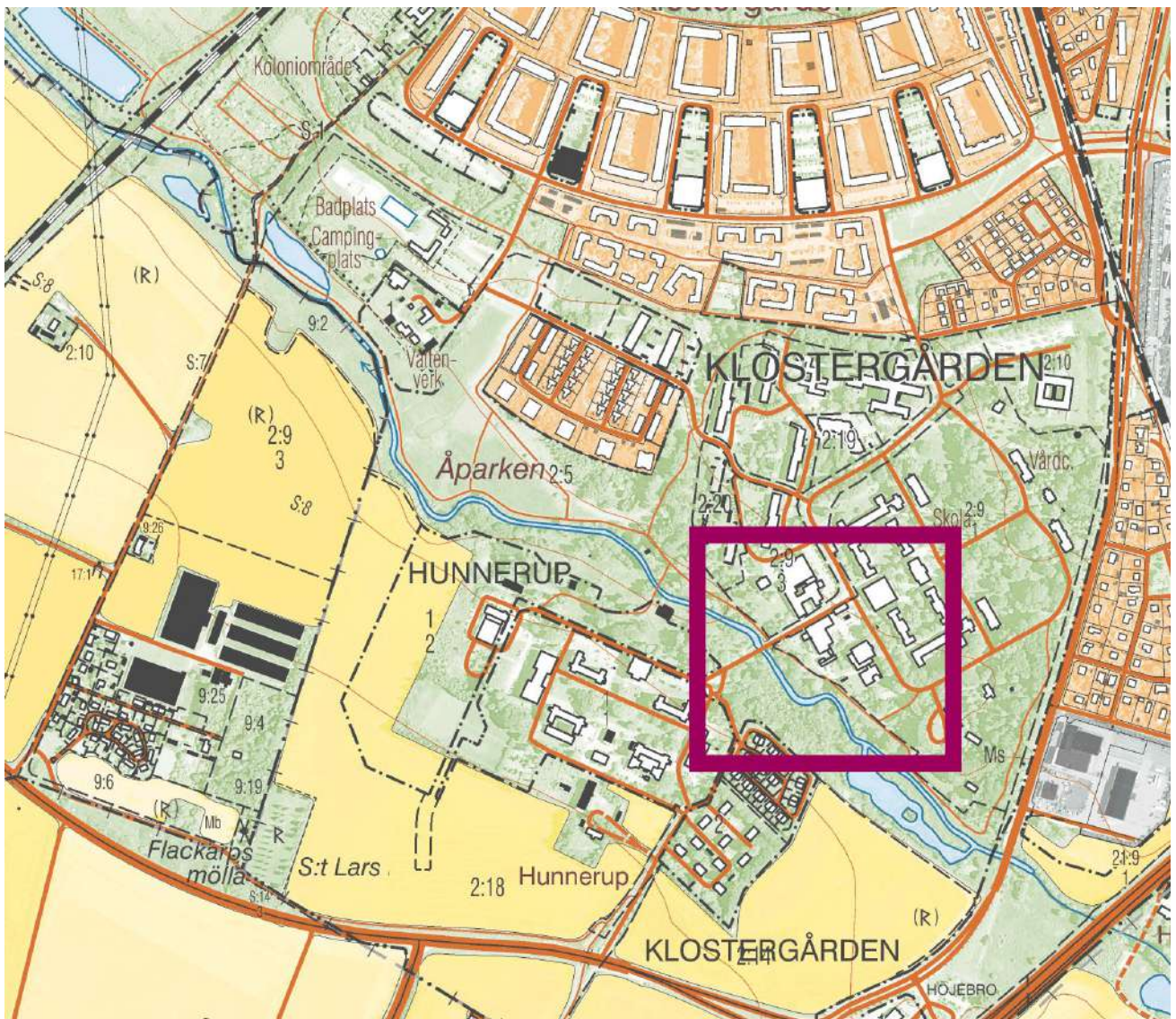
Figur 9 – Hälsans stig i Lund, framtagen av miljöförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen, tekniska förvaltningen och universitetssjukhuset i Lund. Grundkarta Lunds kommun, med egen modifiering. © Lunds kommun (Lunds kommun 2002)

2019). Som odlingsjord anses sydvästmoränen vara den bästa åkerjorden i Sverige (Länsstyrelsen Skåne 2019). Detta gör en exploatering av denna jordbruksmark tveeggad – det finns ett behov av att bostäder byggs, samtidigt som det finns en fara i att minska självförsörjningskapaciteten i Sverige.

Hälsans stig

Hälsans stig är en tolv kilometer lång slinga i Lund som tar fotgängaren igenom en rad olika miljötyper, med inslag av olika naturformer och kulturinrättningar (Hälsans stig 2019). Det finns ett antal informationsskyltar placerade runt om i staden som gör att det är lätt att följa vart användaren befinner sig och hur långt den har tagit sig (Hälsans stig 2019). Denna sträcka slingrar sig igenom centrala Lund, Stadsparken, Universitetssjukhuset, Botaniska trädgården, kulturkvarter och även S:t Larsparken, se

figur 8 (Hälsans stig 2019). På så sätt kopplar den samman det som tidigare utgjort Lunds utkant med stadens vitala delar. Hälsans stig passerar igenom S:t Larsparken norr om vattendraget, och lämnar på så sätt den södra delen av sjukhusområdet, inklusive gravplatsen, utanför. Konceptet Hälsans stig ägs av Hjärt- och lungsjukas riksförbund, och många av de som ligger begravda på Sankt Lars gravplats, patienter såväl som personal, avled i tuberkulos, en infektionssjukdom som framförallt påverkar lungorna (Andersson 1990). Den fick stor spridning på anstalterna på grund av lokalbrist, okunskap och vårdslöshet (Andersson 1990).

Figur 10 – I Sankt Lars sjukhusområde planeras ett nytt område byggas, Centralköket, markerat i lila på kartan. Grundkarta Lantmäteriets fastighetskarta, © Lantmäteriet (Lantmäteriet 2015)

Ny bebyggelse och exploatering

Idag planeras nya bostäder att byggas i nordöstra delen av Sankt Lars, Centralköket, se figur 10, vilket kommer att ge 82 lägenheter, och en utökad tillgång till ån håller på att utvecklas (Lunds kommun 2019).

Under senare år har det byggts många nya bostäder vid Höje å. Det är dock i Staffanstorp som den större exploateringen kommer att äga rum. I Staffanstorp planeras det i nuläget att byggas tusentals nya bostäder, och Staffanstorp kommer på sikt att växa ihop med Lund kring Höje å (Adelgren 2019).

Spårväg - Hjärup och Flackarp

Södra stambanan mellan Malmö och Lund byggs ut med två spårvägar, för att bli fyra sammanlagt (Trafikverket 2019). Det är en del av ett större rikstäckande men även internationell satsning, Trans European Network (TEN), för att öka höghastighetsjärnvägarna och underlätta transporter (Trafikverket 2019). Idag är sträckan störningskänslig med sina få spår men är en av de viktigaste spårvägssträckorna i landet (Trafikverket 2019). På grund av bullerstörning kommer spårvägen att sänka ner en del av sträckan mellan Malmö och Lund – sex meter genom Åkarp och fyra genom Hjärup (Trafikverket 2019). Resterande delar byggs i markhöjd, och en av dessa är den mellan Arlöv och Lund. Denna sträcka är uppdelad i två delar – Arlöv till Flackarp, och Flackarp till Lund (Trafikverket 2019). En utbyggnad kommer inte att ha en direkt inverkan på Sankt Lars gravplats, däremot på området runt omkring, både i form av potentiellt förhöjd störning i form av oljud, men också en större attraktivitet med tillgången till kollektivtrafik.

Däremot kommer det att byggas en station i Klostergården, området strax norr om Sankt Lars sjukhusområde (Trafikverket 2019). En sådan förändring kan mycket väl påverka områdets karaktär, och även om inga bostadshus kommer att behöva rivas finns det inga garantier för att koloniområden inte kommer att göra det (Trafikverket 2019).

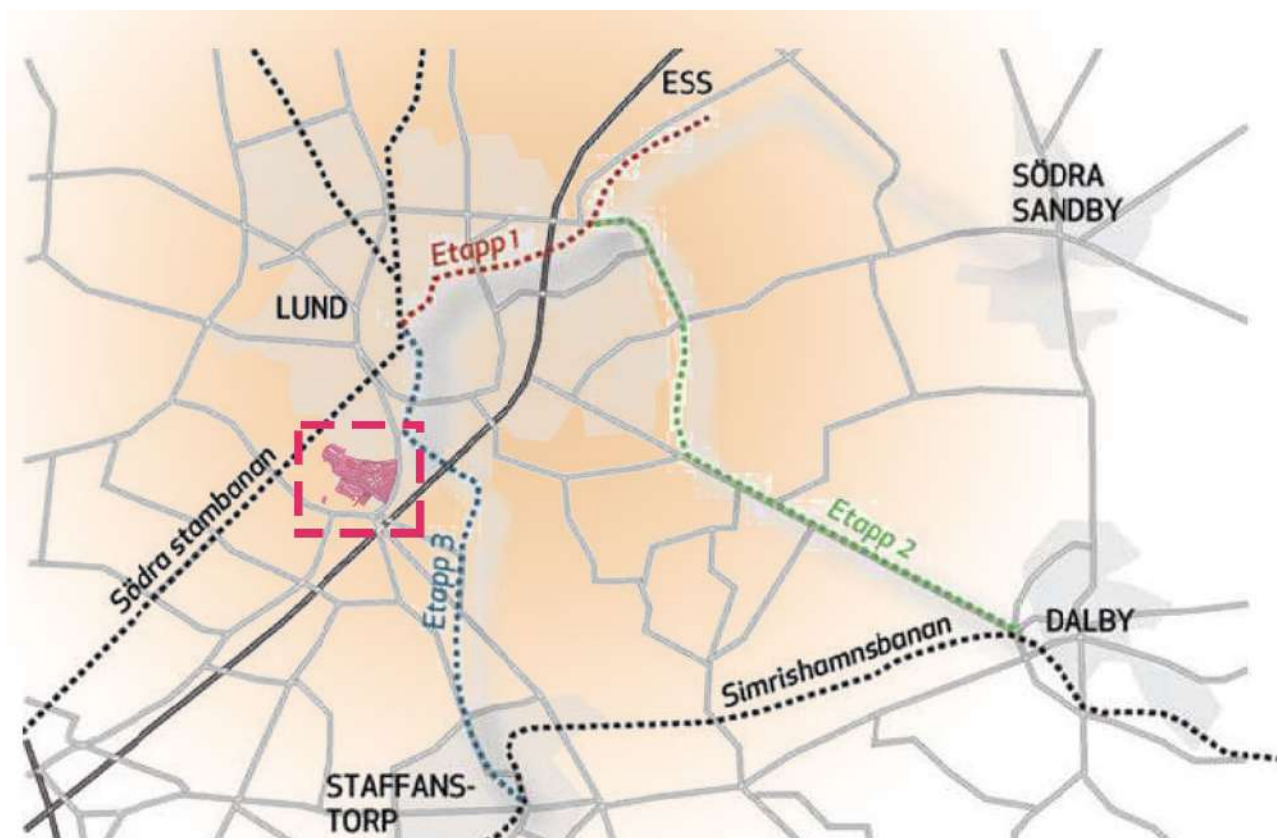
Staffanstorp och kommungränsen

Sankt Lars gravplats ligger i Lunds kommun men gränsar till Staffanstorps kommun söderut. Flackarp, en del av Flackarps socken, är en ort i Staffanstorps kommun, som österut möter Lunds kommun med Flackarps mölla. Den ligger tätt intill gravplatsen, som är en del av Lunds kommun.

Tätorterna Staffanstorp och Hjärup har expanderat mycket i och med att pendlare i regionen kring Malmö-Lund har bosatt sig här (Länsstyrelsen Skåne 2019).

Arkeologiska fynd och fornlämningar

Länsstyrelsen bedömer att området kring Sankt Lars har viktiga arkeologiska kvaliteter. Boplatsens utsträckning har inte bestämts med säkerhet: vid breddning

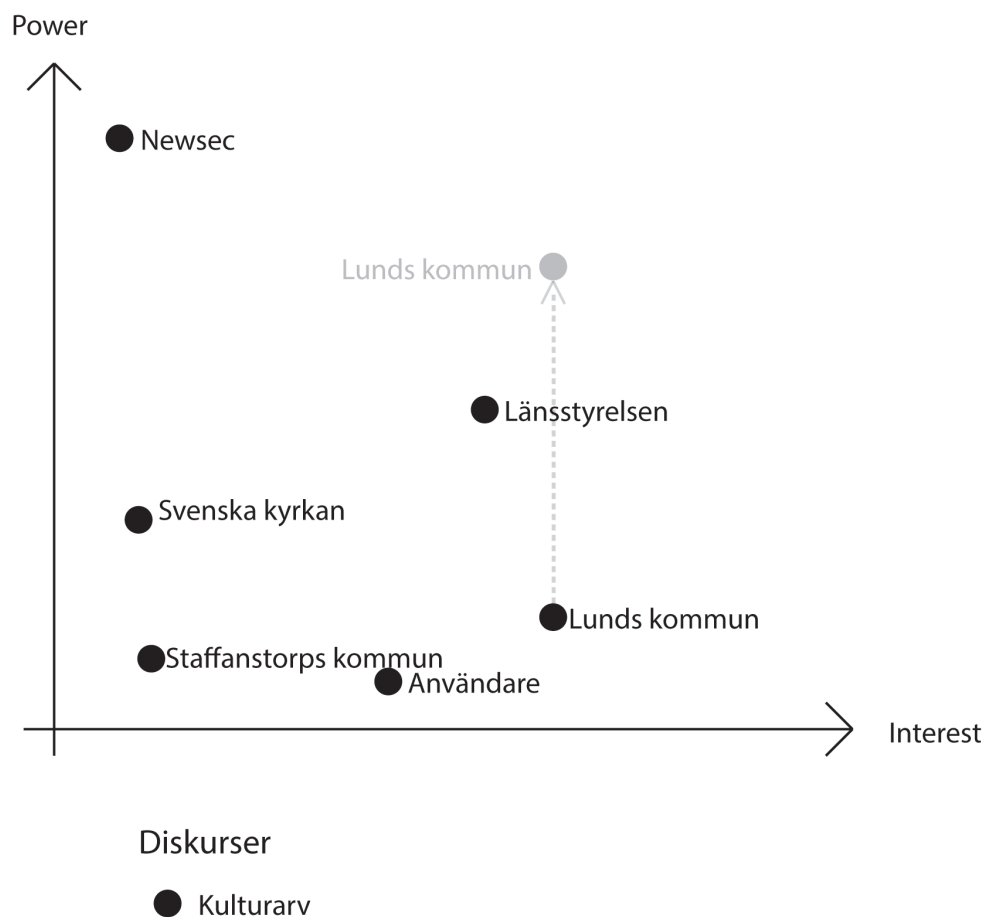
Figur 11 - Spårvägsprojektet i Lund – långsiktig utveckling av den spårburna kollektivtrafiken enligt Lunds kommuns översiktsplan (ÖP 2010). Grundkarta Lunds kommun, eget tillägg i rosa. © Lunds kommun (Lunds kommun 2010)

av väg 879 söder om kyrkan konstaterades att boplatslagren fortsätter till Höje ås äldre åfåra. Även rikt utrustade gravar har påträffats inom Uppåkrakomplexet. Uppåkrabopplatsen kan därigenom räknas som ett av landets största fornlämningsområden (Länsstyrelsen Skåne 2019).

Stakeholder-analys

En stakeholder-analys har gjorts utifrån den data om de olika intressenterna som redovisats under rubriken Organisation och intressenter. På så sätt kan de olika aktörernas roller förtydligas. Analysen utgår ifrån tre olika diskurser – kulturarv, naturvärden och rekreation, respektive bebyggelse och exploatering.

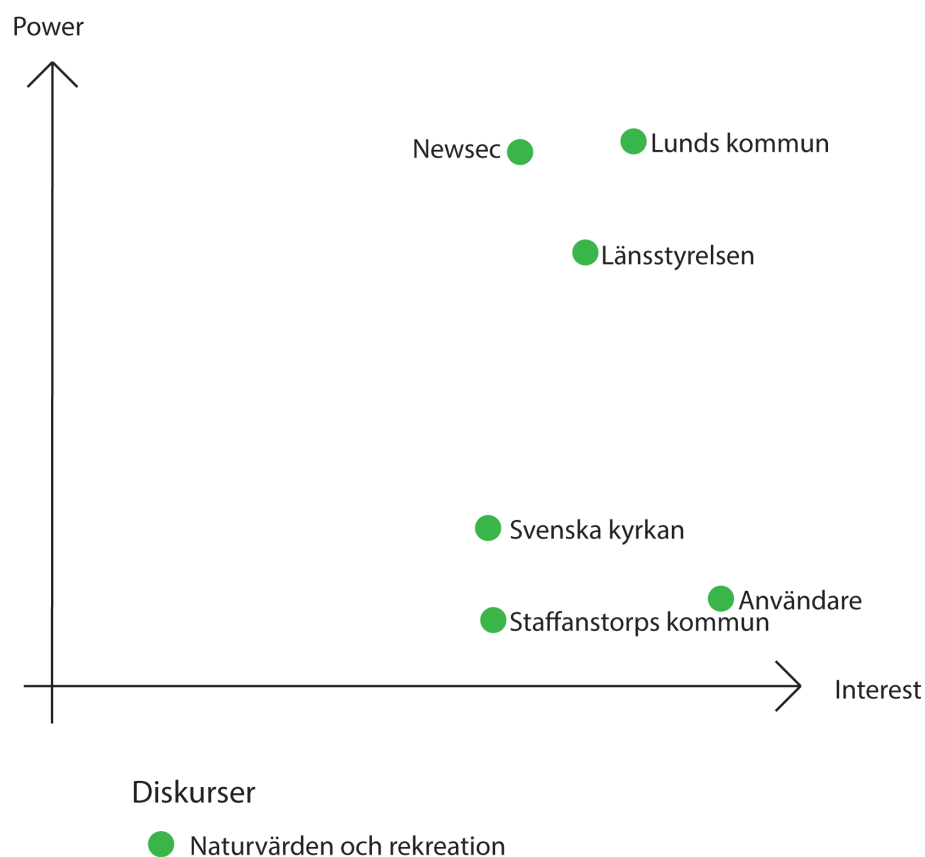
Som framgår av stakeholder-diagrammet för diskursen om kulturarv, se figur 12, har Newsec, som har fullmakt från I-parken i Lund AB för att förvalta bolagets egendom, inte ett särskilt stort intresse av att bevara den kulturmiljö som Sankt Lars gravplats utgör. Svenska kyrkan, och pastoratet i Lund, uppvisar ett lika

Figur 12 - stakeholderanalys utifrån kulturarv, egenritad graf.

stort – lika litet – intresse, och har inte mer än visat sig försiktigt positiva till ett eventuellt skötseluppdrag om de skulle få ett sådant från Länsstyrelsen. Utifrån vad som framkommit i denna studie har Länsstyrelsen inte en tydligare ansvarsroll än kyrkan. Förutom enstaka individer från Pastoratet i Lund har kyrkan inte visat något särskilt intresse för att lyfta frågan om Sankt Lars eller beskydda platsen på något sätt. Historiskt har dessutom kyrkan på ett tydligt sätt vänt Sankt Lars hospital och asyl ryggen, eftersom psykisk sjukdom – och alla möjliga andra sjukdomar som patienterna hade – ansågs vara skamfyllt.

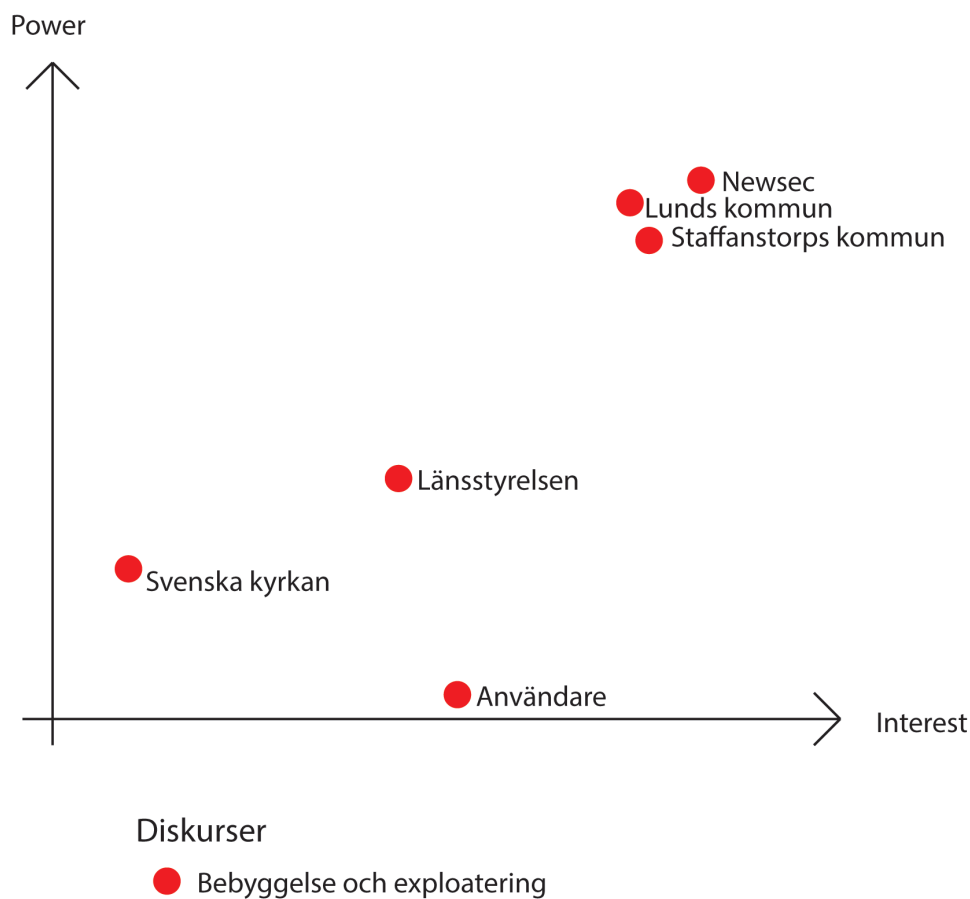
Staffanstorps kommun, som gränsar till gravplatsen genom det lilla samhället Flackarp, samt jordbruksmark söderut, har ett intresse av att närma sig Lund, både genom en utbyggnad av ett nytt spår men också i form av bebyggelse. Närheten till den mellanstora staden och kunskaps- och forskningsnavet Lund är helt enkelt mycket

Figur 13 - stakeholderanalys utifrån naturvärden och rekreation, egenritad graf.

attraktiv för en liten ort. Sankt Lars gravplats är i sig inget problem, förutom att det inte finns några specifika intressen i att den bevaras. Staffanstorp har minst makt i frågan eftersom gravplatsen ligger i Lunds kommun. Lunds kommun har inte mycket mer makt i dagsläget, eftersom det inte upprättats någon detaljplan för området då ingen planförfrågan gjorts. Skulle detta göras är makten betydligt större, och kommunen har själv gett uttryck för betydelsen att bevara detta kulturarv, samt att se till så att omgivningen främjar detta syfte.

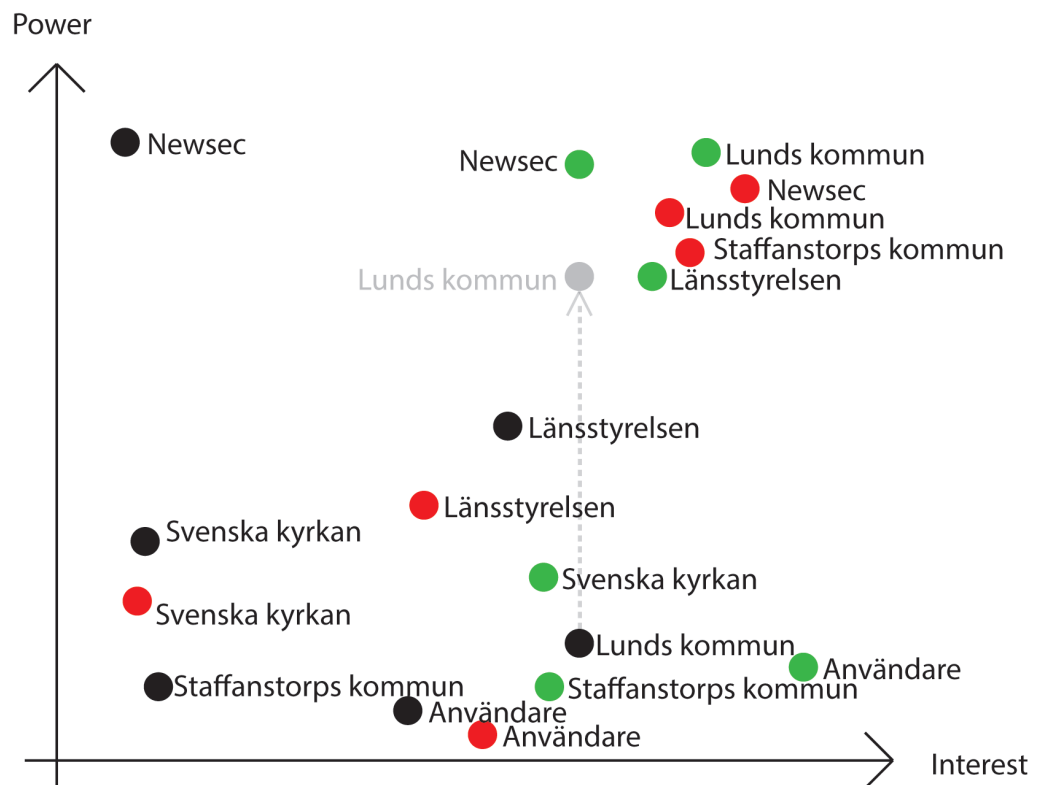
Länsstyrelsen har näst mest makt – de förfogar över beslutet om huruvida detta kan klassas som ett fornminne eller om det ska förstås som en aktiv begravningsplats, eftersom detta inte verkar utrett ännu. Det är alltså i viss mån länsstyrelsen som äger frågan, eftersom Newsec i dagsläget inte kan göra något av gravplatsen förutom att tillåta, eller hindra, ett fortsatt förfall.

Figur 14 - stakeholderanalys utifrån diskursen om bebyggelse och exploatering. Egenritad graf.

Samtliga aktörer gynnas av att naturvärden och rekreation främjas, vilket ses i figur 13. Hur detta sedan ser ut, och vad de olika aktörerna har för specifika perspektiv kring det, skiljer sig. Länsstyrelsen är mån om att tillvarata de gröna värdena i sin egen rätt, medan Newsec gynnas av närheten till grönskan eftersom det skapar mer attraktiva konkurrensmöjligheter på bostadsmarknaden. Kyrkan har inte gett uttryck för ett intresse i denna fråga. Här går däremot Pilgrimsleden, ett initiativ pådrivet av Domkyrkoförsamlingen, och på så sätt är grönområdet intressant för kyrkans besökare, eller användare. Sedan skulle detta kunna tyda på att Kyrkan skulle vara intresserad av den kulturhistoriska dimensionen – huvudpoängen för denna del av Pilgrimsleden – men intresset att ta hand om platsen är svalt.

Lunds kommun, Staffanstorps kommun samt Newsec är de tydliga vinnarna av

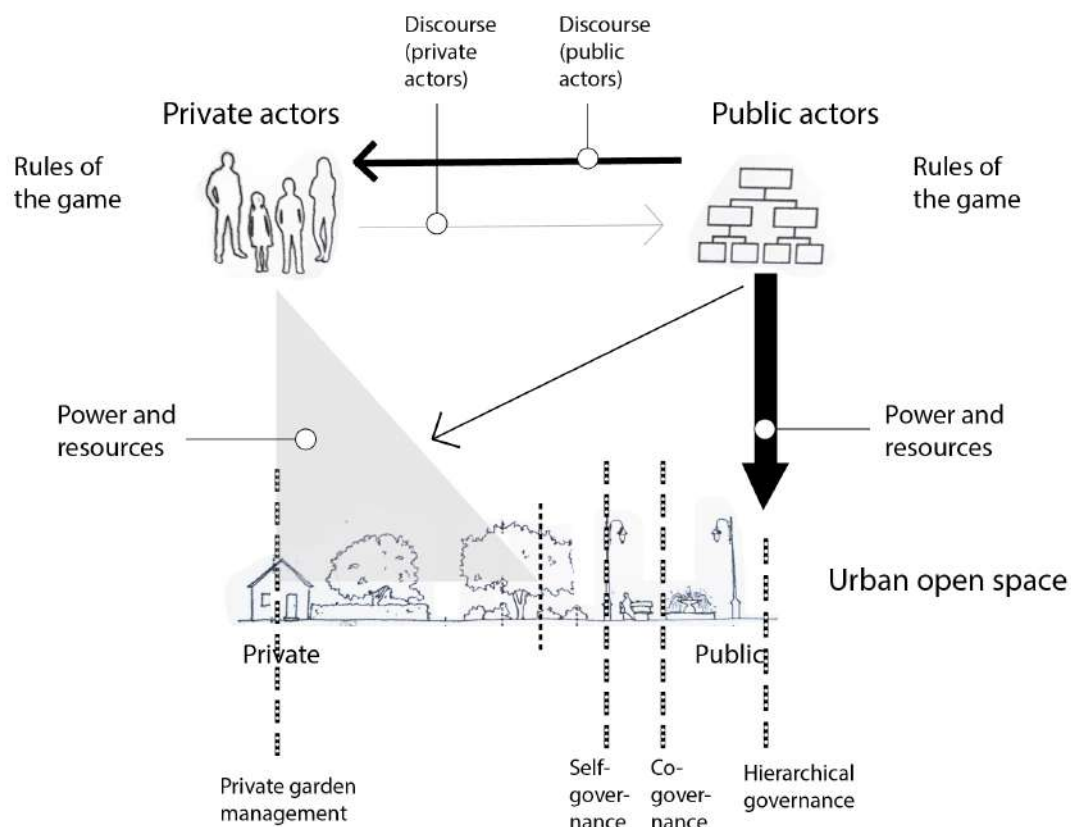
Diskurser

- Kulturarv
- Naturvärden och rekreation
- Bebyggelse och exploatering

Figur 15 - sammantagen stakeholderanalys av de tre dominerande diskurserna. Egenritad graf.

investeringar i bebyggelse och utökade exploateringsmöjligheter, se figur 14. Staffanstorp har mer att vinna på det än Lund, framförallt eftersom närheten till Lund är så värdefull och eftersom det finns möjligheter att exploatera på Staffanstorps mark, exempelvis en utökning av Flackarp eller liknande.

Sammantaget ger detta en analys som tydligt visar på att det finns ett stort intresse att värna om området kring Sankt Lars gravplats. Värnandet av S:t Lars gravplats ur ett kulturhistoriskt perspektiv är inte lika högt enligt denna stakeholder-analys, och det beror helt enkelt på att det intresse olika aktörer visat för att ta hand om platsen varit ganska svagt. Inom samtliga diskurser har användarna väldigt lite makt. Vad gäller kulturarv samt bebyggelse och exploatering har de inte ett särskilt stort intresse heller, eftersom det angår få invånare. "Användare" här blir en genomsnittlig brukare av Sankt Lars-parken. Olika användare har olika intressen, och en generalisering är problematisk på många sätt, inte minst eftersom de med starkast röst får övertaget. I denna stakeholders-analys bedöms användaren vara ett genomsnitt av olika kategorier av användare – av elever på intilliggande skolor, av hundägare i Flackarp, av nyinflyttade i nybyggnationerna på Sankt Lars sjukhusområde, av månatliga besökare från framförallt Lund, men även Staffanstorp, som söker sig till en grön oas. Av dessa så görs bedömningen att makten att påverka exploateringen är mycket liten, för kulturarv är den snäppet högre, men intresset lägre, och för natur- och rekreationsvärden lite högre men fortfarande väldigt lågt,

Figur 16 - Egen modifiering av modell över förenad styrning och förvaltning i dags-läget, utifrån grundmodellen för öppna, urbana landskap av Jansson m.fl. (2018).

dock med ett högt intressetal. Användaren har högre påverkan på grönområdet än vad Staffanstorps kommun har, och det är helt enkelt eftersom grönområdet framförallt är beläget i Lunds kommun.

Det är intressant att Newsec hamnar avsides i det övre vänstra hörnet, se figur 15, med mycket makt och lite intresse i att värna om Sankt Lars gravplats. Eftersom både användare, Länsstyrelsen och Lunds kommun har ett mycket större intresse av att kulturarvet tas hand om riskerar Newsec, och därmed I-parken i Lund AB, att göra sig ovän med många av de omgivande aktörerna. Därför ter det sig viktigare att skötselansvaret tas seriöst.

Avslutande del

Framtida utmaningar

Det framgår av studien att detta är en komplex fråga som saknar enkla svar. Det är många aktörer inblandade och diffusa regelverk kring bevarande och skötsel gör att Sankt Lars hamnar utanför bestämda ansvarsområden. Genom att studera aktörer och intressenter, organisation samt grönyta, och sedan applicera en combined governance- och management-modell på dessa, ges möjlighet att visualisera befintliga styrkor och brister.

Att marken är privatägd, samt att aktiebolaget som äger den, I-parken i Lund AB, är frånvarande på så sätt att de hänvisar till förvaltaren Newsec, skapar svårigheter i att ta reda på hur skötselansvaret kan fördelas. Detta framgår i figur 16 av att den vågräta, svarta pilen som representerar diskurs, från public actors, som i detta fall utgörs av Lunds kommun, till private actors, som här är Newsec, förvaltare för I-parken i Lund AB, är bredare och tydligare. Den skulle dock kunna vara ännu tydligare, men eftersom det framförallt är Lunds kommun som lyfter frågan om bevarande, utan någon egentlig tyngd i form av juridisk makt med en detaljplan som försvarar intressena, är denna inte särskilt mycket bredare. Länsstyrelsen har inte beslutat om hur den kan förhålla sig till frågan, och det förstärker inte diskurspilen gentemot den privata aktören. I-parken i Lund och Newsec är delvis frånvarande i samtalet, och i de fall de har deltagit, det vill säga i Gustafssons och Oldbrings mejlkommunikation med fastighetsförvaltaren Niklas Thorell, har det lämnat mycket kvar att önska vad gäller transparens och detaljrikedom. Därför kan dessa privata aktörer sägas sakna diskurs, eftersom deras ställningstagande helt enkelt präglas av en tystnad och inte någon särskild ideologisk stans. Detta visas genom att den nedre diskurspilen är mycket tunn, se figur 16.

I ursprungsmodellen av Jansson m.fl. (2018) innefattade the privatägda endast en liten del av det öppna, urbana landskapet, eller urban open space som det kallas i modellen, närmare bestämt huset längst till vänster med trädgård. I denna applicering har en justering gjorts där det privata sträcker sig långt utöver det – och tar upp hälften av det offentliga rummet, se figur 16. Detta beror på att även om Sankt Lars är öppet och på vissa sätt offentligt, är skötseln en fråga som ägs av markägaren i första hand, av I-parken i Lund, och det är därför inte en kollektiv – i olika former – eller offentlig skötsel och förvaltning som platsen präglas av. Det är privat, till den grad att denna firma som sköter skötseln inte ens uppgetts vid förfrågning om ett förtydligande.

I stället för en pil visas makt och resurser, power and resources, genom ett grått område i modellen, som i princip täcker hela delen för privat skötsel, private garden management, i figur 16. Detta beror på att det är den privata aktören som har störst resurser. En tunn svart pil från de offentliga aktörerna sträcker sig över till det privata, och representerar här både Lunds kommun och Länsstyrelsen. Det

sker dock inget möte mellan den grå sfären och den offentliga pilen – de minimala resurser som läggs på detta från offentligt håll bidrar inte till att en gemensam skötsel eller förvaltning skapas, i form av att kommunen skulle kunna bistå med exempelvis bänkar och soptunnor, häckklippning eller annat som hade varit värdefullt för platsen. Istället skulle det kunna sägas att det mellanrum som finns mellan det gråmarkerade området, den otroligt breda pilen och de stora resurserna Newsec har, och de offentliga resurserna – snarare symboliserar hur resurserna är bortkastade. De bidrar inte till att platsens förvaltning och skötsel förstärks.

Om förvaltningen ska kunna ske på ett hållbart sätt i framtiden är det viktigt att aktörerna kommunicerar – diskurspilen kan inte bara gå åt det ena hållet, utan det måste ske en balans däremellan, framförallt när resterande resurser är ojämnt fördelade och pilarna från offentligt och privat håll inte på något sätt kan sägas vara jämnstora.

Diskussion: förenad styrning för en långsiktig förvaltning?

Detta arbete hade som mål att utforska befintliga styrningsstrukturer kring Sankt Lars begravningsplats. Jansson m.fl. (2018) visar att olika aktörer i ett område kan ha olika påverkansgrad och intressen, vilket framförallt framgår i fallet med Sletten i Holsterbro, Danmark, där deltagandet är utbrett och ingångarna till det blandade. Genom en kartläggning av befintliga aktörer i kring Sankt Lars-området, samt deras olika påverkansgrad och intressenivåer har en modell för styrning och förvaltning av öppna, urbana landskap kunnat appliceras. I detta har det varit praktiskt att först göra en stakeholder-analys inom tre skilda, och för området aktuella, diskurser, nämligen kulturarv, rekreations- och naturvärden samt exploatering och bebyggelse. Dessa har sedan kunnat appliceras på modellen för att ge en sammanfattad och tydlig bild av hur mycket reell inverkan och potentiell påverkan aktörerna kring Sankt Lars har på gravplatsen.

Här skulle det vara användbart att även inkorporera de aktörer som i dagsläget inte har någon eller mycket låg påverkansgrad, men som potentiellt kan ha det om förvaltningen förändras från dagens försummade version. De modeller som Jansson m.fl. (2018) beskriver som bygger på användarnas medverkan, på open eller closed co-governance, eller på commons, kan vara behjälpliga i detta. Detta skulle ge en klarare bild av vilken utveckling Sankt Lars har framför sig. På så sätt skulle långsiktigheten i olika alternativ kunna behandlas på ett mer konkret plan. Undersökandet av långsiktigheten i förvaltningen av Sankt Lars har varit en del av detta arbete, men detta är inget explicit mål vilket är varför styrningsmodellerna har använts för att förstå huruvida dagsläget är långsiktigt hållbart snarare än alternativ för vad som skulle vara det.

I arbetet har fokus legat på auto-delen av autoetnografi, utifrån den beskrivning Chang ger om hur fokus skiftat under metodens utveckling, historiskt, som beskrivet i arbetets metoddel. Ett sådant fokus innebär att den subjektiva upplevelsen dominerar metoden

och de intryck som samlas in (Chang 2007). Detta fokus beror på att jag personligen inte har mycket erfarenhet av att jobba med denna metod, och därför är auto-delen lätt att luta sig tillbaka mot. Den kräver att jag är medveten om mina egna intryck och tankar, precis som Chang (2007) beskriver. Det beror också på en avsaknad av en bredd av studier och exempel där autoetnografi har använts i landskapsarkitektur. Lawaczeck Körner (2016) visar på hur autoetnografi kan användas i urbana rum, med fokus på metodutvecklingen i förhållande till kritisk teori, med teserna Butler, Ahmed och Haraway etablerat, och hur detta kopplar till upplevelsen av det fysiska, arkitektoniska rummet. Autoetnografi är i detta fall inte en strikt datainsamlingsmetod utan ett verktyg för att sammanfläta kritisk teori kring *walking*, medan det i fallet med detta arbete snarare finns ett behov för en tydlighet kring hur autoetnografi kan användas som ett analysredskap.

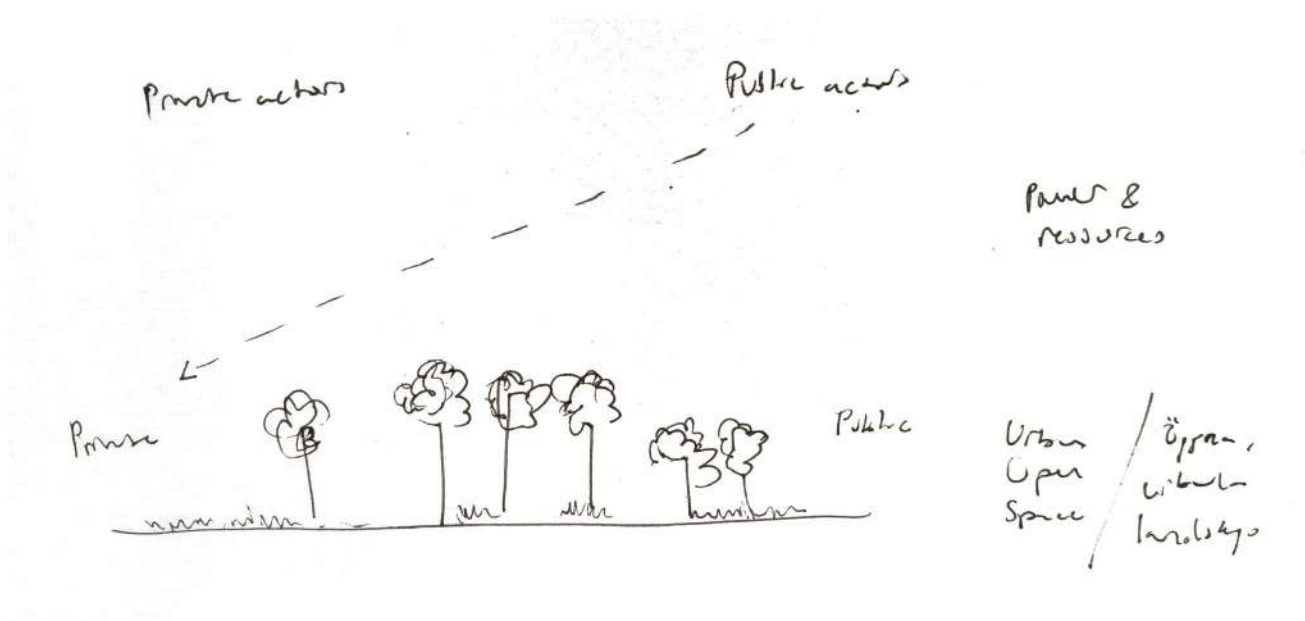
Att betoning ligger på auto-delen framgår framförallt av den transkriberade texten. Den är baserad på min specifika upplevelse av platsen, med de bias jag själv har, exempelvis i form av att jag kan uppskatta mer vildvuxna miljöer på vissa ställen, men samtidigt ser att det finns ett historiskt ansvar att inte låta slumpen avgöra hur det går med en kyrkogård som nyligen varit i bruk, oavsett hur den kommer att förvaltas sen. Det är den specifika aspekten av att den förfaller som berör mig starkt, att den fullständigt saknar styrning eller ansvarstagande från något håll. Kommentarer som att jag upplever platsen som otrevlig, vilket återfinns i transkriberingen i landskap-sektionen. visar bland annat på detta.

I fotografi-delen är fokuset på den subjektiva upplevelsen närvarande framförallt i form av hur jag har kategoriserat bilderna. Delvis kommer min subjektiva upplevelse fram genom motiven i fotografierna, men eftersom jag sammanlagt tagit drygt 500 bilder (484) begränsar denna mängd den kvalitativa förståelsen av subjektiviteten och neutraliseras. Varje enskild bild blir mindre viktig när den utgör en så liten andel av helheten. Däremot har ett urval gjorts i efterhand av vilka bilder som ska tas med i arbetet, och på så sätt reflekteras en subjektivitet. Denna subjektivitet är dock motstridig, vikt är helt i linje med vad Lawaczeck Körner (2016) beskriver som Haraways partial perspectives. Å ena sidan har jag valt ett fotografi som belyser gravplatsens förfall, övervuxenhet, övergivenhet. Å andra har jag en annan som visar på rumsliga kvalitéer i denna övervuxenhet och stötvisa skötsel, med högt, gulnat gräs som bildar en mjuk, texturrik volym bredvid ett hårt, snaggat gräs närmre gravarna och längst in ett hoppfullt, färgglatt ogräs i direkt anslutning till de stiliserade stålblommorna. En brunn tilltäppt med betong på ett fotografi delar tema med en betongskulptur vällande över av blomster i ett slags motsatsförhållande. En bilväg och ett omslutande oväsen å ena sidan, med ett visuellt lugn skapat av åkermarkens böljande vaggningar å andra.

Enligt Chang (2007) innebär en betoning på auto-delen i autoetnografi att den subjektiva upplevelsen dominerar. Samtidigt kan ett upprepande och en strikthet i metod istället ge utrymme åt grafi-delen i autoetnografi, ett processfokus snarare

än en inåtvänd betraktelse, enligt Chang (2007). Fotografierna har utan tvekan en övervägande del auto- i sig, men i sin magnitud går det att skönja ett angreppssätt av process, det vill säga ett där –grafi-delen i autoetnografi spelat en tydlig roll. En systemkamera har använts för att fånga intressanta rumsligheter och detaljer på bild, beskrivs det under metodavsnittet, och därmed lämnas ett stort tolkningsutrymme. En mer stringent metod för exakt hur data ska samlas in hade varit en fördel för att minska påverkan av bias, och hade eventuellt lett till att processfokuset får ett större utrymme än den subjektiva platsupplevelsen.

På detta sätt är ljudinspelningen inte heller helt baserad på auto-. Inspelningen har fått samla alla mina intryck, högt och lågt, och så länge telefonbatteriet varit laddat. Detta har gett en uppsjö av infallsvinklar och idéer som sedan inte har sållats, utan transkriberingen av inspelningen har i princip fått stå orörd. På så sätt är den processfokuserad, -grafi får spela en viktig roll, och i sin detaljrikedom blir jaget, subjektet, försumbart liksom enskilda motiv i fotografierna blir det (Chang 2007). Enligt Chang (2007) är frågan om objektivitet i autoetnografi, som med kvalitativa metoder i allmänhet, ständigt ifrågasatt, och ett fokus på auto- kan spä på denna kritik. Genom mängden insamlat material närmar sig datainsamlingen om landskapet en upphävning från begränsningen ett alltför stort fokus på auto- medför.

Figur 17 - Förenad styrning och förvaltning i dagsläget, där kommunen har hand om gräsklippning men ansvaret är outtalat. Egen modifiering utifrån modellen av öppna, urbana landskap av Jansson m.fl. (2018).

I anslutning till governance kan det sägas att det finns mycket kvar att lära i båda metoderna innan en sammanvävning blir självklar. Dels beror detta på att governance i sig är svårapplicerat på ett fall som Sankt Lars gravplats, eftersom det är privat mark och samtidigt ett öppet, urbant landskap, och det minimala som görs förvaltningsmässigt verkar kommunen stå för trots att fastighetsförvaltarna inte uppger detta. Jansson m.fl. (2018) visar i sin modell över öppna, urbana landskap att ägandeformen är en skala, ett kontinuum, där landskapet befinner sig någonstans mellan det fullständigt privata och helt offentliga. Redan här blir en modell för förenad styrning och förvaltning av öppna, urbana landskap svår att tillämpa på S:t Lars gravplats. Marken är privatägd och skötseln nästan obefintlig, illustrerad i figur 17 genom en tunn, streckad pil från kommunens – ”public actors” - håll.

Skillnaden mellan governance och governing är enligt Evans m.fl. (2005) en fråga som bäst besvaras utifrån lokala förutsättningar. När det gäller Sankt Lars gravplats framgår det tydligt att en betoning på governance är i dagsläget otillräcklig. Enligt Evans m.fl. (2005) har governance ett fokus på civilsamhälle och privata aktörer, medan governing även innefattar government. Eftersom Sankt Lars gravplats i dagsläget är privatägd, och eftersom potentiella intressenters påverkan på platsen, framförallt vad gäller de som presenterades i stakeholder-analysen, förblir oklar, behöver fokus skifta för att närma sig en styrningssituation med governing-perspektiv, till viss del. På så sätt kan en överenskommelse göras mellan exempelvis Lunds kommun och Newsec som är transparent och tillgänglig, som innefattar tydliga riktlinjer och gemensamma mål. Ett exempel på detta är Malmö stads projekt Gröna skolgårdar. Enligt Jansson m.fl. (2018) innefattar detta ett medborgardeltagande, genom skolpersonal och elever, och är offentligt finansierat och samtidigt hierarkiskt strukturerat. Malmö stad sätter upp ramarna för projektet, vilket är något som kommuniceras till deltagarna, och deltagarna får i sin tur påverka tillvägagångssätt och utfall utifrån detta ramverk, enligt Jansson m.fl. (2018). På ett motsvarande sätt, med lika tydliga kommunikationsverktyg, kan Sankt Lars gravplats öppna upp för att ta in fler aktörer, som tillsammans men med olika stor påverkansgrad kan utforma förvaltningen.

Vad bidrar den autoetnografiska studien med i en analys av öppna, urbana landskap? Det är inte helt givet. En subjektiv upplevelse av ett landskap där otaliga andra aktörer deltar, i någon form, blir snabbt ovidkommande kan det tyckas. En fördel med den autoetnografiska metoden är att den ger en frihet att endast lyssna till sin egen röst i upplevelsen av platsen och inte följa en på förhand specifikt utstakad metod som riskerar att producera endast den mängd och typ av information som den är kodad för. Detta öppnar för möjligheter att upptäcka nya, förbisedda former, strukturer och samband.

Dessa fördelar kan tas tillvara på i styrningsmodellen av öppna, urbana landskap genom att se att olika aktörer kan spela skilda roller beroende på vilka teman det är som identifieras. En uppdelning av olika aktörers roller utifrån diskurs kan då

kompletteras med ytterligare en dimension av vilket tema det gäller. Detta angreppssätt kan vara relevant om en större delaktighet från de olika aktörerna ämnas uppnås. Det gör att området kring Sankt Lars gravplats kan vara en yta, ett landskap, som förenar lundabor – och kanske staffanstorpsbor – snarare än att det splittras upp kring ett svart hål, ett tomrum, som Sankt Lars är idag i den mån skötselgraden kan utgöra ett mått.

Datainsamling utifrån en metod baserad på autoetnografi behöver inkorporeras i den samlade modellen för styrning. Eftersom materialet insamlat med denna metod utgör analysen av landskapet, eller grönytan som det heter i den ursprungliga modellen, är de slutsatser som denna ger nödvändiga för att modellen ska vara komplett. Förenad styrning och förvaltning av öppna, urbana landskap är i den modell Jansson m.fl. (2018) lägger fram inte beroende av skötselgraden av detta landskap, utan hur skötseln kan bero på olika aktörers delaktighet. Landskapets och grönytans kvalitet och skötselgrad behöver inte nödvändigtvis bidra till en förståelse för om det öppna, urbana landskapet, grönytan, förvaltas av många eller få, i en hierarkisk form eller en platt, bottom up-baserad. Det saknas ett tydligt samband mellan hur analysen av grönytan och modellen för förenad styrning och förvaltning av öppna urbana landskap är sammankopplade, vilket i fallet med S:t Lars gravplats innebär att ett ansvar är svårt att identifiera.

Detta arbete har delvis skrivits med förhoppningen att utforska detta. Det öppnar dock upp för en mängd möjligheter som var och en för sig kan utgöra en studie. Jag skulle vilja applicera vart och ett av de teman som framkommit i landskapsanalysen till att se hur styrning kan inta olika former. Det är relevant att även förstå huruvida olika områden inom Sankt Lars sjukhusområde kan ha olika styrningsformer, och om en förändring i något av detta påverkar styrningen av gravplatsen. En gemensam skötsel som Jansson m.fl. (2018) beskriver, i form av en co-governance i fallet med Sletten, eller en mer hierarkisk form som i Gröna skolgårdar, skapar en hållbar sköselfördelning. En sådan ingång skulle kunna belysa gravplatsen och dess i nuläget icke-fungerande förvaltning genom att exempelvis stigen som ansluter till denna och knyter ihop gravplatsen med rekreationsområdet tas om hand, eller helt enkelt att andra aktörer släpps in för att delta i skötseln och förvaltningen av Sankt Lars gravplats.

Slutsats

Detta arbete lyfter fler frågor än det besvarar, samtidigt som det öppnar upp för möjligheter att analysera förvaltning på nya sätt. Det finns ett antal aspekter som kan förbättras inför framtida studier där samma, eller en liknande, metod används. För att få en komplett bild av de olika intressenterna skulle semi-strukturerade intervjuer vara en värdefull källa. I ett tidigt stadiet i arbetet skulle detta innefatta en sådan studie, varpå en del aktörer, där framförallt kommunen var intressant, kontaktades. Det fanns en del information att gå vidare med men som föll bort i och med ett fokus på teorier kring metoderna. Eftersom arbetets syfte till stor del innefattade att utforska och försöka förstå governance-modeller och dess relation till förvaltning av landskap är detta inte en nackdel, snarare tvärtom. Däremot skulle en fullvärdig governance-analys innefatta

en fördjupad förståelse för de olika intressenterna och aktörerna, snarare än en betoning på endast grönyta och organisation, det vill säga två av de tre delar som är aktuella i ett governance-sammanhang för landskap.

Vilka governance-strukturer finns det kring Sankt Lars begravningsplats? Detta är en fråga som har förändrats under arbetets gång. Till en början har situationen kring S:t Lars framförallt framstått som oklar, eftersom platsen betydelse ger en antydning om att information kan finnas tillgängligt på Lunds kommuns eller andra relevanta aktörers webbsidor. Allt eftersom situationen har benämnt ut har allt fler intressenter tillkommit. Många av dessa har fallit bort på grund av arbetets omfattning, exempelvis Höje ådalen-gruppen och befintliga verksamheter i Sankt Lars-parken, såsom skolor och restauranger. Trots detta är de identifierade, omedelbara, intressenterna många, bland annat Newsec, Lunds kommun, Länsstyrelsen Skåne, Svenska kyrkan och Staffanstorps kommun.

Detta har å ena sidan inneburit att en förenad styrning och förvaltningsanalys har varit nödvändig, i synnerhet i förhållande till att stakeholder-analyserna, som denna är baserad på, visar att aktörernas positioner i de diskurser som identifieras som relevanta - kulturarv, naturvärde och rekreation, samt bebyggelse och exploatering - varken är förutsägbara eller likriktade utan det finns både en bredd av intressen och en komplexitet och ibland motsägelsefullhet. Exempel är Svenska kyrkans intressegrad i kulturarvskurserna i förhållande till den i naturvärde och rekreation, Staffanstorps intresse i bebyggelse och exploatering, och naturvärden och rekreation, i förhållande till kulturarv, trots att kulturarvskurserna skulle kunna utgöra en viktig faktor för stärkandet av de andra diskurserna, och slutligen Lunds kommun vars intresse i kulturarvsfrågan är stort men påverkansgraden ("power" i power/interest-analysen) betydligt mycket mindre i frågan om en detaljplan. Å andra sidan, och i och med appliceringen av modellen för förenad styrning och förvaltning av öppna, urbana landskap, framgår det tydligt att trots det stora antalet direkt berörda intressenter är det få med möjlighet att påverka styrningen och förvaltningen av S:t Lars gravplats.

Trots att governance-strukturerna till en början visar på en stor potential vad gäller att engagera olika intressenter, visar det sig att S:t Lars gravplats i dagsläget har en fullständigt privat och mycket hierarkisk styrningsform. Om deltagandeformer för styrning är av intresse, och framförallt om en transparens bedöms relevant, vilket den för en gravplats med en stor kulturhistorisk tyngd borde vara, behöver styrningen och förvaltningen av Sankt Lars gravplats inte en mindre privat, eller mindre hierarkisk, karaktär.

Hur kan autoetnografi inkorporeras i modellen för förenad styrning och förvaltning av öppna, urbana landskap? Autoetnografi som metod sätter förvaltning i ett nytt perspektiv. Den subjektiva upplevelsen av landskapet står i tvärkontrast till governance- och management-modellens upplevda stringens, men vad detta arbete

visar på är att denna modell snarare kan bära de olika och subjektiva tolkningarna som autoetnografin lyfter. Det visar bland annat mötet mellan det grå området i den applicerade combined governance- och management-modellen i figur 16, och den svarta, kommunala, pilen som inte når ända fram. Formen detta mellanrum, detta gap, får i praktiken är av att Sankt Lars gravplats i stora delar är övergiven och – samtidigt - har en aggressivt trimmad gräsmatta. Här är autoetnografins och Donna Haraway's partial perspectives potentiellt användbar, eftersom det visar på att en plats kan vara motsägelsefull. När det gäller Sankt Lars gravplats speglas denna motsägelsefullhet i governance-strukturen. Därmed är det inte sagt att autoetnografi är den bäst lämpade datainsamlingsmetoden för en analys av grönytan eller landskapet i vidare bemärkelse, utan helt enkelt att den kan bära en del av den komplexitet ett landskap kan innefatta. Därför är det inte givet att denna analysmetod ska inkorporeras i modellen för förenad styrning och förvaltning av öppna, urbana landskap. Vad som bör inkorporeras i metoden är dock en bedömning av skötsel- och förvaltningsgrad, eftersom det finns ett behov av detta för att göra en bedömning av styrningens styrkor och brister. Detta arbete kan inte presentera en modell för hur autoetnografi ska inkorporeras, utan har snarare varit ett försök i att se om en sådant inkorporering alls kan vara av relevans, vilket den är.

Combined governance och management kräver en större fördjupning. Ett kandidatarbete är inte på långa vägar tillräckligt stort för att undersöka vilka möjligheter det rymmer. Det framgår dock av detta arbete att det är nödvändigt att utveckla detta, i takt med att fler aktörer och inte minst fler diskurser och spelregler gör sig gällande. Om inte förvaltning ska hamna längst ner i prioriteringslistan för samtliga aktörer är det viktigt att sätta det i en governance-kontext. På så sätt kan ett resursslöseri minskas, och kanske vändas helt för att istället skapa en samverkan i utvecklingen och förvaltningen av en plats. För Sankt Lars gravplats är ett samarbete mellan de olika intressenterna en fullt möjlig lösning, eftersom gravplatsen, med sitt läge på gränsen mellan Lund och Staffanstorps, mellan naturvärden och kulturarv, mellan rekreativ park och kollektivtrafiksnar, bär på möjligheter för alla dessa aktörer. Det gör att konkreta styrningsanalyser blir desto viktigare.

Källförteckning

- Adelgren, A. (2019). Staffanstorp planerar för tusentals bostäder vid Höje å. *Sydsvenskan*, 8 juli. Tillgänglig: <https://www.sydsvenskan.se/2019-07-08/staffanstorp-planerar-for-tusentals-bostader-vid-hoje-a?redirected=1> [2019-08-12]
- Andersson, E. (1990). *Sinnessjuk i folkbemmet : vård, arbete och dagligt liv vid S:t Lars sjukhus i Lund 1938-1958*. Lund: Lundabygdens ABF.
- Arts, B., Leroy, P. & Tatenhove, J. M. v., 2006. Political modernisation and Policy Arrangements: A Framework for Understanding Environmental Policy Change. *Public Organization Review*, Volym 6, pp. 93-106.
- Beall, J. & Fox, S. (2009). *Cities and development*. New York: Routledge.
- Chang, H. (2007). Autoethnography: Raising Cultural Consciousness of Self and Others. *Methodological developments in ethnography*, vol 12.
- Evans, B., Joas, M., Sundback, S. & Theobald, K. (2005). *Governing sustainable cities*. Sterling, Va: Earthscan.
- Gustafsson, L. H. & Oldbring, G. (2018). *Sanket Lars kyrkogård - Helig plats i behov av omsorg*, Lund: u.n.
- Jansson, M., Vogel, N., Fors, H. & B. Randrup, T. (2018). The governance of landscape management: new approaches to urban open space development. *Landscape Research*, vol 44, ss 952-965. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1080/01426397.2018.1536199> [2019-05-14]
- Lawaczeck Körner, K. (2016). *Walking Along, Wandering Off and Going Astray A Critical Normativity Approach to Walking as a Situated Architectural Experience*. Lund: Lund University.
- Lunds kommun (2019). *Hälsans stig*. Tillgänglig: <https://www.lund.se/uppleva--gora/Parker-lek-natur/halsans-stig/> [2019-07-17]
- Lunds kommun (2019). *Klostergården 2:9 m.fl.* Tillgänglig: <https://www.lund.se/trafik--stadsplanering/detaljplaner/Lunds-tatort/klostergarden-29-m.fl/> [2019-08-10]
- Länsstyrelsen Skåne (2019). *Skånes historia och utveckling - Staffanstorps kommun*. Tillgänglig: <https://www.lansstyrelsen.se/skane/besok-och-upptack/>

kulturmiljöprogram/oversiktliga-beskrivningar/oversiktliga-kommunbeskrivningar/
staffanstorp.html [2019-08-05]

Kuprijanko, A. (2018). Byggplanerna kring Höje å splittrar Lundapolitikerna.
Sydsvenskan, 18 april Tillgänglig: <https://www.sydsvenskan.se/2018-04-18/lunds-stora-partier-splittrade-om-den-planerade> [20190811]

Randrup, T. & Persson, B. (2009). Public green spaces in the Nordic countries:
Development of a new strategic management regime. *Urban Forestry & Urban Greening*,
Volym 8, pp. 31-40.

Sundberg, J., Sjöblom, S. & Wörlund, I. (2011). *Kommunala folkhemmet: uppbyggnad, de
gyllene åren, nedmontering*. Stockholm: Santérus Academic Press.

Trafikverket (2019). *Lund–Arlöv, fyra spår*. Tillgänglig: <https://www.trafikverket.se/naradig/skane/vi-bygger-och-forbattrar/sodra-stambanan-i-skane/lund-arlov/>
[2019-08-05].

UN Habitat (2002). *Global Campaign on Urban Governance - Principles*. Tillgänglig: <http://mirror.unhabitat.org/content.asp?typeid=19&catid=25&cid=2097>
[2019-07-13]

